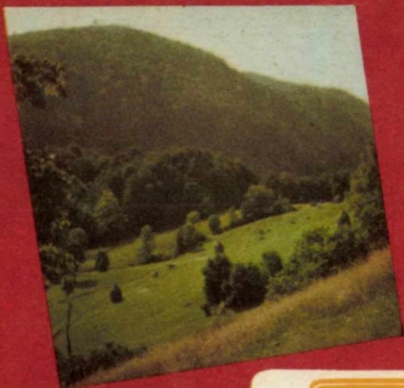
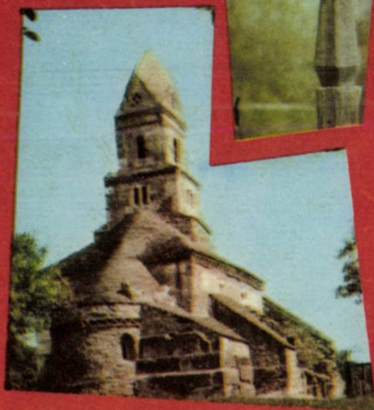

estival

Luceafărul

almanah

EDIȚIE SPECIALĂ — 1982

A fi patriot, a-ți iubi țara înseamnă a face totul pentru a spori avuția națională, proprietatea socialistă, a nu precupeți nimic pentru înfăptuirea politicii partidului comunist, ce corespunde pe deplin intereselor vitale ale întregii națiuni.

A fi patriot înseamnă a fi oricînd gata să faci totul, mergînd pînă la supremul sacrificiu, pentru a apăra libertatea, independența și integritatea țării, pentru a salvgarda mărețele cuceriri revoluționare ale poporului.

Patriotismul, dragostea și devotamentul față de țară sînt o expresie a conștiinței revoluționare, comuniste, expresia îndatoririi de onoare a fiecărui comunist, a fiecărui om al muncii față de glia strămoșească și față de noua societate.

NICOLAE CEAUȘESCU

CUVÎNTUL PATRIE

Este un cuvînt de naştere cuvîntul patrie. El ne conţine pe toţi, ne repetă odată cu generaţiile şi evenimentele care s-au succedat în istorie şi ne propune în universul la zi al fiecărei clipe ce bate în eternitate. Ne desluşim astfel şi propriul chip şi auzim şi rostirea propriei noastre identităţi. Căci pe fundal şi în miez de istorie trăind, nu sînt puţine, nu sînt rare răstimpurile cînd, ca o lectură a propriei noastre simţiri, ne auzim parcă rostit însuşi sufletul de către toţi acei iluştri înaintaşi care, pe pagină de gînd şi creaţie, au făcut din cuvîntul şi semnificaţia ideii de patrie sensul unic şi cel mai tulburător al întregii lor existenţe. Este suficient să ne gîndim la viaţa şi opera multora dintre ei şi să vedem că la dimensiunea uriaşei construcţii în care sîntem angajaţi şi la tensiunea înaltelor valori pe care le-am moştenit şi cărora le adăugăm şi noi partea noastră de zestre, ei ne sînt într-un fel contemporani. Tot astfel cum prin ei, şi la timpul şi locul lor irepetabil cu fiecare, noi ne-am şi premers ; sîntem adică atîta de vechi cîteodată şi avem un atîta de lung şi uneori un atîta de neîmpăcat şi puternic destin încît vîrsta de acum ce mai contează, ce contează că viaţa se-nnumără-n secole sau ani ? Trăim toţi, avem toţi o singură vîrstă – aceea a ţării. Şi cînd o rostim, cînd îi spunem şi numele, de pe cer izvorăsc parcă mari vîrfuri de munţi iar văile calde ale spiritului se umplu de sori. Truda lor, a nesfîrşitului lor chin şi-a inspiraţiei lor vii, cutremurate arde ca roua acum pe cuvîntul şi ideea de patrie.

Cei ce văzuseră ideile, aşadar, şi la originea şi în sufletul lor mai ales cuvîntul şi ideea de patrie. Cei pe care cu o sintagmă-i numim şi-i ţinem la loc de frunte – înaintaşii. Dar uneori trăim chiar la modul propriu, concret, însăşi imaginea şi starea lor fizică, materială, în contemporaneitate. Ne asumăm virtual însuşi chipul şi energia lor, facem din memoria şi acţiunea noastră un vast cîmp al reflexului lor de personalitate. Şi toate acestea într-un prezent de o indiscutabilă condiţie, pe un teritoriu deopotrivă moral, politic şi social, într-un prezent care clipă de clipă devine şi istorie, şi faptă morală, de cuget, şi operă socială, de creaţie şi care, chiar în extensia şi amploarea sa problematică, acest prezent poate fi şi datat, reţinut şi studiat în anale, multiplicat prin convingere şi talent în mărturii de artă, în exerciţiu de logică şi comportament. Un prezent în care cuvîntul şi ideea de patrie au o rezonanţă de fond, mai mult decît istorică şi prin care, în rîndul sau în fruntea tuturor înaintaşilor se aude şi se vede ritmul febril ca de idee şi patos în continuă şi adîncă întrupare a unei indiscutabile şi laborioase personalităţi. Şi de drept şi de fapt ea, această personalitate, are, atunci, şi deţine printre noi rangul unic de înaintaş. Cu singura, mare diferenţă care ne e dată de şansă în acest caz, că noi îi sîntem contemporani sau mai mult decît atît, că în tot acest fenomen care e al vieţii, şansa este deopotrivă a lui, a unui astfel de om, ca şi a noastră, pentru că ne întîlnim literalmente într-un timp pe o anume scară şi treaptă a istoriei şi el, cu toate acestea să ne conţină şi să ne exprime pe toţi. Iar ca o lectură pe viu a tuturor zbaterilor şi profesiunilor de credinţă ale înaintaşilor, el

Exişti în ţara îmbelşugată, bogată, rostită în toată lumea. Avuţiile ţării sînt avuţiile tale. Lumea ştie că ai dreptul să te mîndreşti de marile şi curatele tale frumuseţi. Ţara ai făcut-o tu cu braţele, răbdarea şi dragostea ta. Tu eşti întreg patriotismul, tu eşti socialismul, care-i adevăratul patriotism. Gîndindu-mă la tine, ghemuit la masa de lucru de lemn, mă scol, bade Ioane, în picioare a cuviinţă şi-a recunoaştere că porţi în faţa omenirii steagul tău cel nou cusut cu litere de aur „Republica Socialistă România"... Slavă lumii ! Slavă ţie, iubitul meu popor, că ai ştiut să-ţi meriţi lumina întreagă.

TUDOR ARGHEZI

Simpatia pentru locul unde ne-am născut e naturală. Aceasta este temelia patriotismului, al cărui corolar firesc este neatîrnarea naţională.

DUILIU ZAMFIRESCU

Putem totuși – de iubirea patriei – face mai mult decît poate face floarea abisului. Noi putem să ne arătăm oamenilor, și cei ce au ochi de văzut, să vază! Pentru noi singura biruire a bestiei din noi – singurul scop al vieții – e lucrarea pentru aproapele ; suprema sanctificare a vieții e moartea pentru aproapele : cu atît mai mult pentru ființa ideală, prin excelență spirituală, care e patria; suprema caritate e darea vieții tale spre a păstra viața celui iubit : cu atît mai mult spre a păstra viața patriei tale.

VASILE PÂRVAN

să ne fie, la modul cel mai simplu și cel mai clar cu putință, – un înaintaș. Îl dispută deopotrivă trecutul, prezentul și viitorul. Face parte din familia acelor mari vîrfuri de munți pe umerii cărora se sprijină și cerul și norii patriei, iar în văile spiritului calde încolțesc și cele mai adînci și mai bune semințe ale datoriei față de țară și față de om. Îi rostim numele, ne rostim printr-o sintagmă de fapt, și asta în definitiv spune totul : Partidul, Ceaușescu, România. Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie dar și pe patrie o renaște cîteodată și-i dă strălucire un om.

Un navigator, într-un fel, și un vizionar care-și pune mereu clipa și fruntea la lucru și vede prin om însăși rădăcina și constanța de fond a lucrurilor. Un navigator care crede programatic în nevoia de liniște și pace a oamenilor, în mișcarea generală a umanității pentru salvgardarea și continuitatea totodată a condiției sale de progres și civilizație. Un luptător care nu se-abate de la cauză și nu disperă oricît de multe și necunoscute greutăți s-ar ivi. Un poet, la urma urmei, în a cărui inspirație trează se cuprind în permanență cuvîntul și fapta iar între ele, mereu, ca un nobil liant, credința în adevăr. Un întemeietor de tradiție, dacă ne gîndim că prin demersurile, prin atitudinile, îndemnurile și orientările sale nu circulă altceva decît spiritul însuși al democrației, al așezării pe baze cît mai temeinice și mai reale a relațiilor omului cu sine însuși și cu lumea, după criteriile și la altitudinea proprii științei și artei, ale celor mai înainte cuceriri ale gîndirii și practicii umane. Iar dacă e să ne referim la cuvînt, un restaurator. Căci realitatea aceasta e – și istoria a consemnat-o deja – și se va mai medita desigur asupra întregului acest fenomen care s-ar putea numi însuși dezghețul sau însăși primăvara ce-au intervenit în cuvînt și au dat ca urmare noi spații cunoașterii și rostirii.

Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie și el ne conține, ne explică pe toți. El este, la zi, esența ca și justificarea prin toți a unui întreg sentiment. Un sentiment și un univers totodată de-a-lungul cărora, iată, avem și un factor de evidență concret, politic în cel mai înalt grad, acel eveniment care în biografia tuturor se numește Congresul al IX-lea al partidului și care, prin prisma a tot ceea ce am trăit și am gîndit apoi, face marea punte de legătură cu conștiința și realitatea însăși a ideii de patrie, sub semnul – din nou, tot al evidenței – pe care ni-l propune cel de al XII-lea Congres.

Și încă ceva : toți cîți sîntem aici, în acest perimetru istoric și geografic al existenței, români, maghiari, germani și de altă naționalitate, alcătuim condiția fundamentală a contemporaneității înseși a patriei. Problema națională a fost rezolvată definitiv și în toate domeniile de activitate umană. Din acest punct de vedere România se află printre puținele țări din lume în care s-a găsit o soluție optimă, constructivă în cel mai înalt grad. Un singur exemplu – aproape 300 de titluri de cărți în limbile naționalităților conlocuitoare, cu un tiraj anual de circa 2 300 000 exemplare – poate să spună mult. Dar cel mai mult vorbește realitatea ca atare, care ne solidarizează pe planul apartenenței la aceleași idealuri și în opera de edificare a aceleiași societăți. Patria ne conține pe toți, fiecare îi respirăm aerul și îi gîndim mai departe frumusețea și armonia ei nepieritoare.

Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie și, cînd îl rostim în starea lui intimă, la zi, el înseamnă și-un chip, cel mai de aproape, și înseamnă și numele și chipul nostru în lume și înseamnă totul după cum, emblematic simțind, ne atingem în toate de cugetul și inima tuturor marilor noștri înaintași.

Luceafărul

ROMÂNIA, PREŞEDINTELE NICOLAE CEAUŞESCU ÎN CONŞTIINŢA LUMII CONTEMPORANE

THEODOROS KATRIVANOS,

scriitor, Grecia

SECŢIUNEA DE AUR

„În acest ultim sfert de secol, cupola orizontului universal a fost zguduită de o curajoasă şi nemaivăzută voce în lumea tranzacţiilor şi convenţiilor. Un om care nu aparţine grupului celor cinci mari a oferit bolnavei noastre epoci reţeta salvatoare. A găsit secţiunea de aur. A înlăturat odată pentru totdeauna politica vorbelor goale şi a redat cuvintelor aflate în circulaţie sensul lor originar, îndepărtînd asperităţile conflictuale. Această metodă de a cultiva numai prietenia şi nu zîzania constituie o descoperire esenţialmente românească. Ea poartă numele de Nicolae Ceauşescu, ea poartă numele de România". **Aceste rînduri, de vibrant omagiu adus României şi conducătorului ei, rînduri definitorii pentru imaginea pe care o proiectează în conştiinţa lumii de azi politica de pace şi înţelegere dintre state şi popoare a ţării noastre, personalitatea proeminentă a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, fac parte din unul din ultimele texte lăsate de marele scriitor grec Menelaos Ludemis. Prieten statornic al României, Menelaos Ludemis semna, în ianuarie 1977, o prefaţă inspirată şi plină de căldură la cartea „Demiurgul României noi", ce avea să apară în acelaşi an la Editura „Dorikos" din Atena. Scurt timp după aceea, atunci cînd aveam să prezint lucrarea în ciclul de „Convorbiri cu autori şi editori ai unor cărţi consacrate preşedintelui Nicolae Ceauşescu", marele scriitor intrare în posteritate.**

Despre Menelaos Ludemis, despre ceea ce-l lega de realităţile româneşti, mi-a vorbit atunci, în cuprinsul unui interviu, scriitorul Theodoros Katrivanos, autorul cărţii „Demiurgul României noi". „Cu neuitatul Menelaos Ludemis, **spunea el,** obişnuiam să stau îndelung de vorbă, pe malul mării, schimbînd impresii despre România, ţară pe care el o considera o a doua patrie a sa, iar eu, de ce n-aş mărturisi-o, a doua mea dragoste, alături de prima şi indestructibila dragoste pentru ţara mea."

Răspunzînd cu acelaşi prilej unei tradiţionale întrebări puse interlocutorilor mei, autori sau editori de lucrări consacrate preşedintelui Nicolae Ceauşescu, privitoare la împrejurările care au stat la temeiul alcătuirii şi publicării acestor cărţi, scriitorul grec avea să-mi evoce momentul în care s-a născut ideea cărţii sale „Demiurgul României noi".

„Îmi amintesc bine împrejurarea — **îmi spunea el** — îmi amintesc chiar clipa hotărîtoare pentru geneza acestei lucrări. Era o după-amiază solară, cu multă lumină. O după-amiază din acelea cu care se mîndresc melea-

UGO RAGOZZINO, scriitor, Italia

UMANISMUL REVOLUȚIONAR AL LUI CEAUȘESCU

La începutul lui 1981, remarcam în marile librării ale Romei, alături de alte lucrări dedicate României și președintelui Nicolae Ceaușescu, cartea sugestiv intitulată „Da, Ceaușescu !". Cu autorul ei, Ugo Ragozzino, eseist, scriitor și director al cîtorva publicații, aveam să mă întîlnesc și să discut la „Accademia di Romania", într-o zi de februarie marcată de primele însemne ale primăverii. Oferindu-mi un exemplar al cărții sale abia apărută, autorul ei a ținut să remarce că data la care s-a terminat imprimarea ei la tipografia „Nuova Impronta" din Roma este 26 ianuarie 1981, aniversarea zilei de naștere a președintelui Nicolae Ceaușescu. „Am încercat să exprim și în acest fel profundul omagiu față de marele conducător al poporului român, care este și unul din oamenii politici proeminenți ai lumii contemporane". **Este semnificativ în această privință faptul că volumul „Si, Ceaușescu !" inaugurează o serie de lucrări intitulată „Politici contemporanei", care urmează să apară sub îngrijirea publicației „La Gazzetta del Mattino" din Roma, dedicată unor oameni politici de frunte ai vieții internaționale.**

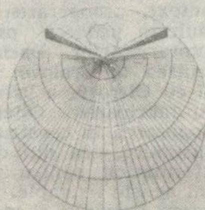
„Ideea ce stă la temelia acestei cărți — **ne-a împărtășit autorul ei** — a venit în modul cel mai simplu, cel mai firesc. Numele lui Nicolae Ceaușescu apare tot mai frecvent în discuțiile oamenilor politici, în coloanele presei. Despre ideile și acțiunile sale se vorbește cu stimă și prețuire, în cele mai diverse medii. De altfel, cu această constatare se deschide și cartea pe care am scris-o. Așa cum reiese din întreaga lucrare, președintele României se bucură de multă dragoste și unanimă stimă pe plan internațional. Măreția — morală și politică — a operei sale a sporit zi de zi, rod al unei acțiuni permanente, mereu încununată de succes, a acestui conducător realist și în același timp animat de nobile idealuri. A contura un profil al «fenomenului Ceaușescu» înseamnă, de fapt, a sublinia înțelepciunea și consecvența gîndirii sale politice, care se dovedește întotdeauna dreaptă și pe deplin valabilă în viața internațională. Acesta este fundamentul respectului unanim de care se bucură președintele României pe plan mondial, fapt cu atît

gurile Atticei. O briză răcoroasă adia peste oraș, făcînd să se înfrățească drapelele Greciei și României. Mă aflam în mijlocul unei mulțimi entuziaste de oameni care așteptau prima vizită pe pămînturile străvechi ale Eladei a președintelui României și a doamnei Elena Ceaușescu. Acolo, lîngă coloanele lui Zeus Olimpianul, unde șeful statului român urma să facă primul pas pe pămînt grecesc, demnitarii atenieni se pregăteau potrivit datinii să-i întîmpine pe inalții soli ai poporului român cu calde sentimente de prietenie și cu acel interes firesc pe care îl generează întîlnirile cu mari personalități. Pentru că faima acestui bărbat de stat precedase cu mult popasul său în Grecia. Renumele său era nu numai al unui conducător viguros și vestit al poporului care l-a născut, ci și al personalității politice care s-a distins în ultimul deceniu printr-o prodigioasă activitate internațională, prin inițiative care nu au încetat să uimească, prin ideile sale fertile gata să rodească în sufletele însetate ale oamenilor, prin idealuri cutezătoare. În curînd, pe podiumul purpuriu, sub coloanele romane ale porții lui Hadrianus și pe fundalul Parthenonului, un bărbat frumos și dinamic, împreună cu soția sa, o distinsă prezență a spiritului, ne întindeau celor de față, zîmbind, mîinile. Cuvîntului de bun sosit avea să-i urmeze imediat răspunsul cald și năvalnic, fără un text scris, care ne oferea prima imagine a președintelui Nicolae Ceaușescu. Clipe emoționante, pline de măreție. Această prezență, radiind o deplină generozitate, care cu cîteva momente mai înainte îmbrățișase surizînd un copil și primise florile oferite de o tînără, cu aceeași bună dispoziție și bucurie, a primit de la primarul Atenei cea mai inaltă distincție cu care cetatea zeiței Pallas Atena îi cinstește pe cei mai distinși oaspeți. În acel moment, președintele României ni se înfățișa ca luptătorul neînfricat, clarvăzător, omul politic care are virtutea de a fi înțeles imediat de mulțimi, chiar înainte de a se termina traducerea cuvintelor sale, datorită înflăcărării și încrederii pe care le transmite.

Atunci și acolo l-a cunoscut pentru prima oară autorul acestei cărți pe președintele României, atunci și acolo s-a născut ideea acestei cărți. Idee care s-a transformat apoi în hotărîre. Pentru că, scriind despre președintele Nicolae Ceausescu, scriem despre România de azi, despre poporul român prieten nouă".

L'UMANESIMO POLITICO di CEAUSESCU

Ugo Ragozzino

mai remarcabil astăzi, într-o lume care continuă să fie divizată, dar în care această personalitate întrunește stima și prețuirea unor oameni politici cu concepții atît de diferite".

De fapt, cum s-a născut această carte a dv. ? — l-am întrebat pe Ugo Ragozzino.

„Ca director a trei ziare independente — și din punct de vedere politic și economic — am avut prilejul să cunosc de-a lungul anilor mai îndeaproape România și politica ei, de care m-am simțit atras mereu mai mult. Ca urmare a acestui interes crescînd — și care este de altfel general în lumea presei din țara mea, ca și în rîndul marelui public, am realizat în ultimul timp două ediții speciale de ziar consacrate României. Am studiat și analizat opera teoretică a președintelui Nicolae Ceaușescu, am urmărit acțiunile sale politice, de mare anvergură, de înaltă valoare umanistă. Toate acestea m-au determinat să încep elaborarea cărții care a apărut acum".

În cuvîntul introductiv al volumului, Peter Boggia-Rapallo apreciază acest titlu ca fiind „deosebit de semnificativ". Autorul cărții ține să adauge : „Acest titlu s-a născut în mod logic, în timpul lucrului la carte. M-am convins mereu mai mult, pe măsură ce aprofundam cunoștințele mele despre viața și activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, pe măsură ce relatam despre ele marelui public, că a scrie în mod obiectiv despre această puternică personalitate și prodigioasă operă, înseamnă a scrie în spiritul adevărului, în favoarea omului de pretutindeni, a omenirii. A afirma valoarea operei președintelui Nicolae Ceaușescu înseamnă a servi adevărul".

Solicitînd interlocutorului meu să definească gîndirea social-politică a președintelui României, proiectată pe fundalul amplei și complexei mișcări de idei a lumii contemporane, Ugo Ragozzino subliniază : „Înainte de orice trebuie să remarc, la această personalitate care îmi produce o puternică impresie, umanismul filosofiei și acțiunii sale. În concepția președintelui Nicolae Ceaușescu trebuie făcut totul pentru binele omului și al omenirii, pentru asigurarea reală a drepturilor umane fundamentale : dreptul la viață, la pace, la libertate, la dezvoltare. În aceeași viziune umanistă, România, țară al cărei conducător este președintele Nicolae Ceaușescu, acordă factorului uman o importanță cu totul deosebită. Pentru gînditorul și omul politic Nicolae Ceaușescu orice activitate economică și socială trebuie să slujească binelui și fericirii omului. Departe de a fi un idealist rupt de realități, Nicolae Ceaușescu își afirmă convingerea că numai în condițiile socialismului personalitatea umană se poate dezvolta în deplină libertate, realizînd ceea ce Marx numea cîndva esența umană. Conducătorul României este astfel promotorul unui nou umanism, al umanismului revoluționar. Prin aceasta înțelegîndu-se afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane, nu într-un sens izolat, egoist, ci în folosul societății, în spiritul idealurilor raționale și generoase".

Această nouă carte intitulată „Umanismul politic al lui Ceaușescu" avea să apară în primăvara lui 1982. În deschiderea volumului, autorul declară : „Sînt fericit și mîndru să dedic prezentul studiu gîndirii politico-filosofice a lui Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, ilustru om de stat, și, îndeosebi, profund inspirator al celei mai originale și mai lucide filosofii umaniste aplicate în politică. Desigur, peste puțini ani, modul în care pune el problemele privind conducerea statului modern vor oferi și Occidentului acea civilizație pe măsura Omului pe care noile generații o așteaptă cu nerăbdare".

ALAIN POHER,

președintele Senatului francez

PE CALEA CEA BUNĂ A COLABORĂRII

Luna august la Paris este un moment al anului cînd „orașul lumină" își întreține forfota citadină mai ales prin remarcabilul aflux al turiștilor, veniți aici de pretutindeni, pentru a suplini parcă diminuarea tradițională a tonusului activităților orașului datorată, în fiecare vară, plecării masive în concedii a parizienilor. Ne aflăm totodată în plină vacanță parlamentară, pe deplin instalată pentru cîtva timp și la Palatul Bourbon, sediul Adunării Naționale, și la Palatul Luxembourg, sediul Senatului. Dar printr-o împrejurare fericită, avem posibilitatea de a ne adresa, la Palatul Luxembourg, domnului Alain Poher, președintele Senatului francez, sosit din vacanță pentru 24 de ore la Paris, spre a-l primi pe ministrul afacerilor externe al României, aflat în vizită oficială în Franța. Personalitate importantă a vieții politice franceze, (al doilea, după șeful statului, în ierarhia funcțiunilor publice ale țării, potrivit prevederilor constituționale), dl. Poher răspunde cu promptitudine solicitării mele de a acorda un scurt interviu pentru presa română. Interlocutor, așadar ideal pentru ziaristul român, președintele Senatului francez este un vechi și statornic prieten al țării noastre. I-am adresat de aceea, din capul locului, rugămintea de a ne mărturisi ce stă, în timp, la originea interesului constant manifestat de domnia sa față de realitățile românești. „Cu jumătate de secol în urmă — **sună răspunsul** — am poposit în România ca tînăr student al Școlii de mine din Paris. Am stat atunci 15 zile în țara dumneavoastră, în zona petrolieră Ploiești — Moreni. Exista, în acea vreme, un faimos incendiu la o sondă care erupsese la Moreni. Se vorbea mult despre el, iar pentru omul de meserie interesul pe care-l prezenta era cu atît mai remarcabil. Am consacrat în întregime raportul meu, pe care trebuia să-l prezint Școlii de mine, bătăliei oamenilor cu acest incendiu și îmi amintesc că pentru această lucrare am obținut o notă bună".

Reîntîlnirea cu România avea să se producă peste ani, după al doilea război mondial, cînd dl. Alain Poher devenise un om politic de frunte. „Acelei prime călătorii, făcută înainte de război, aveau să-i urmeze alte trei vizite în România. Am regăsit o țară modernă, foarte diferită de aceea pe care o știusem inițial. Odată cu revelația noii Românii, l-am cunoscut personal pe președintele Nicolae Ceaușescu.

Am avut în cîteva rînduri, la București ca și la Paris, privilegiul de a-l întîlni pe președintele României și de a purta convorbiri cu această personalitate politică proeminentă a zilelor noastre".

În ce privește cadrul general al relațiilor româno-franceze, dl. Poher subliniază faptul că „țările noastre au în multe puncte păreri convergente, chiar dacă politica fiecăreia dintre ele are baze diferite". **Exemplificînd domenii ale vieții internaționale în care vederile României și Franței se întîlnesc, domnia sa citează între altele securitatea și cooperarea în Europa, problemele lumii a treia și ale dezvoltării în general, obiectivul vital al dezarmării.**

Stăruind asupra relațiilor bilaterale, președintele Senatului francez, remarcă: „Franța și România dezvoltă o cooperare importantă și de multă vreme". **Sînt citate în context,** „cooperarea cu Renault în vederea producerii autoturismelor Dacia, construirea la Craiova, împreună cu Citroen, a uzinei pentru fabricarea Oltcit-urilor, cooperarea în construcția de elicoptere, cea din domeniul informaticii, pentru a da numai aceste exemple. Desigur, putem îmbogăți și mai mult această cooperare economică — **adaugă domnia sa.** Avem sentimentul că România dorește să coopereze efectiv cu Franța. Iar aceste relații de cooperare pot fi mereu mai bune".

Interlocutorul nostru remarcă în continuare nivelul „deosebit de satisfăcător" **atins de relațiile culturale româno-franceze dezvoltate pe baza unei valoroase tradiții istorice.** „Astăzi, schimburile culturale dintre țările noastre — cu o civilizație de sorginte pronunțat latină — sînt multiple și intense. Am constatat că în România se citește în general mult. Se citește și multă literatură franceză, inclusiv în limba franceză. Conside. de aceea că relațiile dintre România și Franța se află pe calea cea bună și în acest domeniu".

ALBERT TEVOEDJRE,

directorul Institutului internațional de studii sociale

NOBIL DEMERS POLITIC PENTRU O LUME MAI BUNĂ ȘI MAI DREAPTĂ

Albert Tevoedjre este o prezență din cele mai active în lumea de idei a Africii independente. Născut în Benin, diplomat al universităților din Toulouse și Fribourg, al Institutului universitar de înalte studii internaționale de la Geneva și al lui Massachusetts Institute of Technology, doctor în științe economice și sociale, licențiat în istorie și geografie, profesor la Institutul african din Geneva, la Universitatea Georgetown din Washington și la Harvard, director al Institutului internațional de studii sociale, director general adjunct al Organizației Internaționale a Muncii, Albert Tevoedjre a publicat numeroase studii despre dezvoltarea politico-economică și socială în Africa.

În ziua prevăzută pentru interviul pe care i l-am solicitat, tocmai primise exemplarul semnal al uneia din cărțile sale despre care avea să se vorbească mult. O carte incitantă, începînd chiar cu titlul ei: „Sărăcia, bogăție a popoarelor". Titlu aparent paradoxal, care a stîrnit dezbateri aprinse, dar pe care interlocutorul nostru îl explică în mod clar, punînd lucrurile la punct și preîntîmpinînd orice eventual proces de intenție: „Spunînd sărăcie, eu nu spun mizerie, subdezvoltare, ci mă refer la necesitatea respingerii unui model de devenire a societății tinerelor state independente din lumea a treia bazat pe supraconsum material și risipă, pe exacerbarea inutilului și a opulenței. Cu alte cuvinte, vreau să atrag atenția asupra faptului că dezvoltarea societăților africane, de pildă, nu trebuie să fie concepută ca o calchiere a modelului de creștere economică al țărilor occidentale, țări pe care le numim bogate. Căci numai printr-o dezvoltare care refuză mimetismul, care respinge acumularea cu orice preț, ce riscă să devină la un moment dat toxică pentru organismul social, țările în curs de dezvoltare pot reduce marile lor handicapuri de natură economică și socială, pentru a-și lua locul demn ce le revine în concertul națiunilor. O lume pe care avem datoria să o remodelăm în tiparele unei noi ordini internaționale".

În acest punct al discuției, îmi permit să remarc interlocutorului meu că, vorbind despre noua ordine internațională, alături de componenta economică a conceptului, domnia sa atrage atenția și asupra laturii sale sociale. „Așa după cum — **adaugă prompt Albert Tevoedjre** — președintele Nicolae Ceaușescu este unul din promotorii cei mai activi ai conceptului de nouă ordine politică internațională. Și este firesc ca, vorbind despre noua ordine în lume, să luăm în considerație realitățile internaționale în ansamblul lor, pentru abordarea integrată, multidisciplinară. Este ceea ce își propun România și președintele ei să afirme în nobilul demers al politicii românești vizînd făurirea unei lumi mai bune și mai drepte".

Unei lumi — cum este cea în care trăim — asupra că-

ANCHETĂ INTERNAȚIONALĂ

lera apasă povara înarmărilor și pericolul crescînd al autodistrugerii nucleare, subdezvoltarea și inechitățile flagrante între state, tensiunile și nesiguranța din diferite zone, o lume în care oamenii trăiesc într-o „singurătate colectivă", Albert Tevoedjre îi contrapune obiectivul unei lumi solidare, conștiente de destinul comun al tuturor pămîntenilor. „Civilizațiile și culturile, în lumea noastră, prin excelență a interdependențelor, au nevoie mai mult ca oricînd, în procesul devenirii lor continue, de dialog, de concertare, de armonizare a acțiunilor destinate asigurării progresului și bunăstării generale în lume. Iar în cadrul acestui dialog trebuie respectată specificitatea fiecărui partener. Căci fiecare țară, fiecare popor, are de dat și de primit, și aceasta în beneficiul tuturor, în schimbul universal de valori materiale și spirituale".

Constatarea și condamnarea unor realități tot mai intolerabile în lumea de azi, începînd cu cursa înarmărilor și perpetuarea subdezvoltării și inechităților sînt, pentru Albert Tevoedjre, primul pas pe calea edificării unei lumi mai bune și mai drepte. El citează în acest sens o celebră replică a lui Camus: „Eu mă revolt, deci noi sîntem".

„Iar România, președintele Nicolae Ceaușescu îndeplinesc de ani de zile un rol important în conștientizarea cercurilor celor mai largi și a factorilor de răspundere din toate țările asupra marilor probleme ce confruntă lumea noastră". **În acest rol de conștientizare, în acțiunea consecventă vizînd triumful dreptății în viața internațională vede Albert Tevoedjre esența politicii internaționale a României.** „Trebuie să spun cu toată sinceritatea — **subliniază domnia sa** — că la Națiunile Unite și în multe alte domenii ale vieții internaționale, România îndeplinește un rol semnificativ și salutar. În cadrul dialogului general-european, de pildă, am urmărit întotdeauna cu interes inițiativele țării dumneavoastră, îndeosebi în ce privește dezarmarea, această problemă crucială care privește toate statele. După cum, deosebit de valoroase sînt și ideile avansate de România în cîmpul dezvoltării. În lumea de azi nu mai pot exista multă vreme țări izolate și fericite în mijlocul unei mări de suferințe. De aceea, acțiunea României și a președintelui Nicolae Ceaușescu pentru edificarea unei noi ordini economice, sociale și politice este esențială pentru România, dar esențială pentru noi toți, în special pentru țările mici".

PHILIP NOEL-BAKER,

laureat al Premiului Nobel pentru pace

O CONTRIBUȚIE ÎNSEMNATĂ LA REALIZAREA DEZARMĂRII

Se poate spune că niciunul din cetățenii de azi ai pămîntului nu a avut o activitate mai îndelungată în cîmpul eforturilor de dezarmare ca Philip Noel-Baker, laureat al premiului Nobel pentru pace. L-am intîlnit, în ultimii ani, în două împrejurări semnificative : la Geneva, cu prilejul unei conferințe pentru pace a organizațiilor nonguvernamentale, și la New York, la prima sesiune specială a Adunării Generale a O.N.U. consacrată dezarmării, la care participa ca membru al delegației Marii Britanii. „Conștiință vie a eforturilor de dezarmare", cum a fost numit, Noel-Baker, aflat atunci în pragul vîrstei de 90 de ani, uimea prin acea energie și luciditate politică cu care, de peste șapte decenii, se manifestă în viața publică, promovînd neobosit cauza păcii și dezarmării.

Evocînd eforturile, de lungă tradiție, desfășurate de România în domeniul dezarmării, referindu-se la activitatea politico-diplomatică a României contemporane, a președintelui Nicolae Ceaușescu închinată creării unei lumi fără arme și fără războaie, distinsul nostru interlocutor declară : „Și astăzi, România este chemată să joace un rol foarte mare în înfăptuirea securității colective a Națiunilor Unite, în abolirea divizării lumii și în lichidarea alianțelor militare antagoniste, în afirmarea drepturilor fundamentale ale națiunilor. Sînt convins că în acest fel România de azi, președintele Nicolae Ceaușescu, vor adăuga un nou episod glorios istoriei țării dumneavoastră, prin contribuția însemnată adusă la realizarea unui acord al tuturor statelor asupra dezarmării radicale și într-un viitor cît mai apropiat. Îngăduiți-mi, deci, să salut poporul român, cu credința și convingerea mea absolută că România va juca și în viitor, în cîmpul eforturilor de dezarmare, un rol important și splendid".

Anchetă realizată de Corneliu Vlad

LECȚIA DE ISTORIE

n corespondența vieneză a lui Mihai Eminescu din anul 1871 există o scrisoare expediată la Iași, către Jacob Negruzzi, la 6 februarie, care conține un pasaj memorabil închinat scriitorilor ardeleni. Refuzînd poziția editorului „Convorbirilor Literare", care incriminase împrejurarea că din Transilvania căpăta scrieri a căror caracteristică e „frasa patriotică", poetul propune o excepțională motivație istorică : „lipsa absolută de prospectul unui viitor în patria lor, simțămîntul neputinței față de pericolele ce-i amenință" „iată ceea ce-i face necapabili de alte producte decît frasa patriotică". E o idee impusă cu putere, care predomină și întunecă pe celelalte. „Mie-mi pare că nu sunt aspirațiuni de moment, cum le numiți c'o mică doză de nedreptate, ci o întrebare de moarte sau viață. Cum că în ei simțămîntul de naționalitate e de o intensitate neobicinuită, găsim dovezi unde numai acestea pot fi găsite."

Gîndită în perspectivă istorică, observația lui Mihai Eminescu se poate extinde la întreaga națiune română. Străbătînd un destin atît de dramatic, mereu în situația de a-și apăra „moșia și neamul" era normal ca patriotismul să fie, pe tot întinsul așezării geografice dintre Dunăre și Carpați o stare generală, de masă, un dor necurmat de liniște și de pace, de răgaz pentru muncă și pentru rod. Și frumusețea „dureroasă" a peisajului țării, orgoliul imens că viețuiești într-un spațiu pe care nici o clipă nu l-ai considerat altceva decît raiul, și limba, vie și nesățioasă în a exprima o spiritualitate aleasă, pregnantă, care a dat viață veșnică și lumină solară folclorului nostru, și o anume înclinare către o viață colectivă, deschisă, structurată pe tiparul familiei țărănești, sînt adevăruri care împerechează iubirea cu imaginea patriei. „Nu i-am cerut nimănui de pomană" — scria Vasile Pârvan — „ci ceea ce aveam e al nostru, căpătat cu sîngele fiilor neamului nostru și prin cumințenia și înțelepciunea fruntașilor neamului nostru. Și trecutul nostru ni-i mîndru."

Împlinisem binișor șapte ani pe cînd, locuind în poala unei cămăși de cînepă înălbită, bunica mea, țărancă din Maramureș, care nu știa să citească dar știa să-și amintească, invocîndu-și copilăria majestuoasă, înălțată în tronul fînețelor roșii de pe văile Someșului, de-odată cu numele florilor și al ierbii, cu numele arborilor și al fructelor de pădure, de-odată cu ciupercile și rășina, numea și nume de oameni, fǎpturi omenești, rude și rubedenii, a căror mulțime era adusă în șiruri, a căror memorie era spălată cu lacrimi și a căror viață era orînduită-n martirii ca viețile sfinților. Uneori era ceață pe Someș ; alteori era noapte ; creșteau pîclele și pe urmele lor venea ploaia ; alteori erau căderi de zăpadă, vifor, ger, și lumea se închidea ca în raclă. Iată, însă, că anotimpurile, oricît de potrivnice și vremea, oricît de

Examenul atent și stăruitor al culturii noastre populare ne-a dus la concluzia reconfortantă despre existența unei matrici stilistice românești. Latențele ei, întrezărite, ne îndreptățesc la afirmațiunea că avem un înalt potențial cultural. Tot ce putem ști, fără temerea de a fi dezmințiți, este că suntem purtătorii bogați ai unor excepționale posibilități. Tot ce putem crede, fără de a săvîrși un atentat împotriva lucidității, este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mîine un colț de pămînt. Tot ce putem spera, fără a ne lăsa manevrați de iluzii, este mîndria unor inițiative spirituale, istorice, care să sară, din cînd în cînd, ca o scînteie, și asupra creștetelor altor popoare. Restul e — ursită.

LUCIAN BLAGA

Patriotismul e dragostea pentru neamul tău, e faptă în folosul neamului tău, fie cu munca brațelor, fie cu munca intelectuală. Patriotismul e cercetarea scăderilor de care suferă neamul, e așezare mai dreaptă pentru cei care duc greul vieții, e eliberarea poporului de cei ce l-au ținut în prejudecăți și somnolență, servindu-i stupefiantele tiranilor. Patriotismul e operă pozitivă, face parte din domeniul faptelor bune, nu a vorbelor goale. Cei săraci cu duhul să nu-și astupe urechile ; pot asculta ; sînt încredințat că nu vor înțelege.

MIHAIL SADOVEANU

haină, nu i-au împiedicat niciodată să vină, să ne intre în suflet și în viață, uzi leoarcă sau înghețați pîn' la oase, pe Simion și Gavril, pe Ioan și Matei, pe Ilie și Pătru și Păvălaș, rudele acelea ale noastre din străvechime, moși trași pe roată, unchești crestați pe spinare, frați răstigniți, veri cu tricolorul bătut între umeri, copii jefuiți de viață cu biciul la rădăcinile brazilor și, mai ales, piciorul desculț al bunicului meu între degetele căruia groful frecase bățul, odată, dîndu-i-l apoi să-l miroase pentru ca domnul învățător al românilor să constate că între dînsul și vită nu există vreo diferență, și-atunci de ce pretinde drepturi politice ?

Idee impusă cu putere și care întunecă pe celelalte : trasmisă din generație în generație, pe linie sigură, de familie, și de care am luat cunoștință într-o dimineață de primăvară, probabil, cînd cu o necruțătoare luciditate mi-am dat seama că nu am scăpare, că trebuie să țin minte și să rostesc mai departe șirul moșilor și strămoșilor martirizați pentru libertatea Ardealului. Lecția de istorie a bunicii Maria, pe care trebuia s-o continui chiar cu riscul ca „frasa patriotică" pe care o apăra Eminescu să pară unora, cum îi păru lui Negruzzi, „aspirațiuni de moment."

Cred că acesta e sensul patriotismului : un „nu uita niciodată" cu regim de inițiere, un sentiment acut al dreptății pentru istorie pe care trebuie să ne ferim să-l rostim fără acoperire, fără puterea de a-l activa. „Pentru a lupta cu izbîndă la ridicarea neamului nostru" scria Vasile Pârvan, „se cere acel lucru rar care se chiamă disolvarea personalității, a individului, în acțiunea și scopul unei idei comune, se cere sacrificarea ambițiilor și intereselor personale, și subordonarea lor la interesul comun... Se cer, în sfîrșit, și mai presus de toate, frăția între lucrătorii la aceeași operă, ajutorul reciproc, dragostea adîncă între dînșii, pornită din acele sentimente pe care nu le poți mai aproape defini, pe care însă le înțelegi și le percepi, în tine ca și în acela de același fel cu tine, sentimente care ți se deșteaptă atunci cînd în locuri și între oameni străini, vezi o față și auzi o limbă și vezi un fel de a fi ca acela al neamului din care faci tu parte."

Au trecut epoci mari de istorie culturală și mesajele marilor cărturari ai poporului nostru nu și-au pierdut înțelesul : legătura omului de cultură cu țara, solidaritatea cu interesele patriei în care te-ai născut, o rădăcină adîncă și viguroasă, pe care literatura română a rodit bogat și puternic, fără întreruperi și fără îmbolnăviri, organism sănătos și puternic, nedesfăcut de obîrșie.

Să-i spunem devotament, înainte de a-i spune program. Să-i spunem așa cum se-întîmplă, așa cum se simte cînd la capătul unui drum străbătut cu mașina, cu trenul sau cu piciorul, un peisaj sau un om, două întîmplări de viață către care te împinge profesiunea devin, de-odată, în chip miraculos și magnific, justificarea acestei profesiuni ! Peisaje care declanșează iubirea, oameni care declanșează devotamentul, o lume vie, puternică, mișcătoare, o lume irepetabilă și fierbinte, lumea noastră socialistă, de astăzi, cu care comunicăm febril și patetic, nu fiindcă trebuie ci fiindcă iubim și depindem, pentru că perseverăm și învingem, pentru că facem parte din zilele și lucrările sale, pentru că scriitorii au nevoie de patrie și patria are nevoie de poezie, la bine, ca și la greu.

Sânziana Pop

Cum va fi vremea

Am stat lîngă voi şi v-am spus
seară de seară, tot ce va fi
a doua zi, a doua iarnă, cum
se vor răsuci fuioare de nori
asupra ţării din sînge
cît ne va fi de frig, cît va fi
şi cît de înlăcrimat va ninge
ca un ţăran bătrîn care are-n oasele lui
prin durere, legătură cu mişcările din eter
care aude căruţa anotimpurilor
troznind în obloane de ger
şi nu m-aţi crezut decît rar, doar atunci
cînd vorbeam de vreo şansă solară
n-aveam dreptul să-ntristez, să întunec
sărbătoarea laşă a mesei de seară
stau şi-acum scriind despre vreme
tinereţea fuge din mine, pe rînd
mă trădează verbele netrăite, iluziile
ce vi le dărui plîngînd
mîine începe solstiţiul de iarnă
vă strig acoperit de flori de cais
primăvara mă muşcă de ochi, disperata
voi nu credeţi în vis, voi mă credeţi în vis.

Fi-ne-ar grîu

Fi-ne-ar grîu peste tot
adormire-am în grîu
ca-n oceanul speranţelor noastre
ne-a salvat, ne-a vîndut, apoi iar ne-a iubit
părintescul lui cosmos
umple nopţile noastre
am plătit şi plătim
toată viaţa cu grîu
trec corăbii de foame
peste graniţi străine
îi e lumii mai greu
naşte vorbe mereu
şi adulmecă aerul
de aici, de la mine
fi-ne-ar grîu peste tot
să putem să mai fim
că l-am dat şi l-am ars
în istorii de ceaţă
dar e singurul zid ce-l putem înălţa
înspre o dimineaţă
fi-ne-ar grîu peste tot
să ne ningă cu grîu
în balanţa iubirii nu este
decît bobul de grîu
luminînd şi plecînd
către foamea planetei aceste.

Cei ce se nasc după război

După război se-arată vitejii
noi, domnule, ne-am arătat după război
să-nsemne asta că nu sîntem buni
că n-avem nici o şansă de a fi eroi ?
Să-nsemne asta c-am ratat o moarte
ce-ar fi putut să ne numească mai bărbaţi
că o să-mbătrînim fără de glorii
de gloanţe şi de decoraţii vindecaţi ?
noi, domnule, ne-am cam născut în locul
rămas pustiu la mesele de seară
cînd se făcea apelul de supravieţuire
şi îl striga vreo mamă mai amară
copilărind bătrîni în sate strîmte
ori în oraşe prăfuite chiar
aproape totu-am învăţat să credem
în ordinea unui străin abecedar
şi cauze am importat, şi filme
şi nume de eroi, şi cărţi, tipare
şi le-am plătit cinstit, şi pe deasupra
cum se plăteşte orice-nstrăinare
sîntem acum bogaţi de amintiri
şi de uitări bogaţi, şi de cuvinte
cît am săpat şi cît vom mai săpa
după iubiri vîndute de alţii, dinainte
nu-i nimeni vinovat, nu-i nimeni, nimeni
că noi ne-am arătat după război
ratînd o moarte, poate chiar o viaţă
cînd am fi fost zadarnici şi eroi.

Un fel de istorie

Să ne amintim împreună,
îmi spuse Profesorul
şi se aruncă într-o bibliotecă de iarbă,
de bunicul tău
care-a adormit pe pămînt într-o toamnă
pămîntul l-a simţit şi l-a făcut salcîm
ducîndu-l la ai lui, într-o pădure
pe unde umblă cuvintele tale
bezmetice, cuvintele tale
iată o epocă
Nu pot să cred, e pur şi simplu
un salcîm pierdut şi fără nume
o frunză amară pînă la cer
care mă strigă prin lume
mai departe, mai departe îţi spun
tatăl tău umblă printr-un sat
lîngă o graniţă tulbure a iubirii
învaţă limba română
pe copiii care nu s-au născut
şi e-n primejdie să fie împuşcat
Nu pot să cred, asta nu se poate
copiii aceia au crescut şi l-au uitat
tatăl meu păzeşte şi-acum un lan de
cuvinte
între un subiect şi-un predicat
Mai departe, mai departe eşti tu
altă epocă, altă singurătate
nu privi înapoi, n-avem timp, n-avem timp
mor prea repede amintirile toate
şi veacul e plin de istorii trădate.

Nicolae Dan Fruntelată

SCRIITORII ȘI PACEA

În contextul actual, în care manifestările dedicate păcii cunosc o desfășurare fără precedent, Colocviul și Festivalul național de poezie „Scriitorii și pacea", desfășurat la Timișoara la sfîrșitul lunii aprilie al acestui an reflectă angajarea oamenilor de litere în efortul general de afirmare plenară a luptei împotriva unui nou război, de alegere a triumfului păcii. Întîlnirea de la Timișoara a exprimat, prin vocile participanților, deplina adeziune la strălucita inițiativă de pace a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și hotărîrea de a pune întreaga forță a talentului, puterea cuvîntului scris în slujba cauzei păcii.

Adevărurile prezentului

De-a lungul mileniilor, omenirea și-a dăruit prin talentul celor ce i-au ilustrat vocația creatoare, poeme și statui, cîntece și picturi nepieritoare. Și-a argumetat, într-un cuvînt, prin artă mărturia trecerii sale prin timp. Dar tot de-a lungul mileniilor, omenirea, supusă unor greu controlabile legi ale hazardului, a distrus poeme și statui, a aruncat în uitare cîntece ce aveau șansa eternității și a sfîrtecat, la început sub copitele cailor, mai tîrziu sub explozia devastatoare a bombelor, culorile luminoase ale unor tablouri ce nu făceau altceva decît să dea seamă posterității de vocația către frumos a omului. Pentru cel care se adîncește în pagina de istorie devine evident faptul — tragic ! — că pacea a fost doar pauza, uneori inevitabil de scurtă, dintre două războaie. Un asemenea adevăr cu deosebire în ultima vreme, cînd armele de distrugere conțin în ele forțe apocaliptice, este spus și trebuie spus cu tot mai mare limpezime. Și trebuie să-l spunem și noi, scriitorii, angajîndu-ne și mai activ cu conștiințele, cu scrisul și forțele noastre, în marele front al militanților pentru pace. Poate că ar fi deosebit de instructiv dacă — inventariindu-se războaiele cunoscute, pentru că multe au rămas necunoscute, războaiele prin care oamenii s-au înverșunat unii împotriva altora — ar fi evidențiate cauzele reale ce le-au determinat. Firește, o atare evidență a cauzelor războaielor ar putea să ne pună nu o dată în conflict cu imaginea adusă pînă la noi, prin literatură, despre unele dintre ele. Pentru că, oricît de seduși vom fi — și vom fi mereu — de ritmurile înălțătoarei epopei homerice, și oricîtă demnitate morală vom afla în gestul aheilor porniți să răzbune răpirea frumoasei Elene, nu vom putea să nu gîndim că, în realitate, cauzele războaielor sînt mult mai adînci.

Nu — sub nici un motiv — ucenicul vrăjitor al secolului al XX-lea nu trebuie lăsat să arunce în lume scînteia viitorului incendiu. Pentru că planeta este prea mică pentru devastatoarea forță a atomului, iar dezlănțuirea acestuia nu ar mai putea fi îmblînzită de frumusețea nici unui poem, de patetismul nici unui manifest antirăzboinic, dacă acesta va fi redactat după momentul declanșării incalculabilelor energii. Iată de ce, conștient de ultimatumul pe care pericolul unui nou război mondial îl dă umanității înseși, scriitorul patriei noastre s-a considerat și se consideră, un soldat al păcii. Firește, pentru scriitor, nașterea și moartea, dragostea și ura, pacea și războiul sînt teme fundamentale. Fiecare dintre ele au născut capodopere, opere menite să traverseze mi-

leniile, civilizațiile. Dar au fost atîtea războaie în istoria umanității și în istoria fiecărei țări, atît de multe jertfe ale violenței unor înfruntări, inspirate de cauze drepte și nedrepte, că toate generațiile ce ne vor urma vor afla în ele inepuizabile subiecte de meditație, permanente repere de conduită morală și filozofică. Indiscutabil, nu ne mai trebuie experiența unui nou război pentru a putea scrie despre război. Atîtea cîte au fost sînt îndeajuns pentru a naște meditații și atitudini raționale, pentru a duce la concluzii cu caracter filozofic, cu valoare simbolică privind rosturile umanității, primordialitatea vocației sale, pentru a îndemna să se vegheze mai hotărît asupra contradicțiilor ce ar putea naște conflictul devastator. Cînd președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne adresează nouă, compatrioților săi, și lumii întregi vibrante mesaje de pace chemînd omenirea să-și asume condiția păcii, „acum, cînd nu este prea tîrziu", în lumina acestor profund responsabile idei, ne aflăm și noi, scriitorii, oamenii de artă, cu bucuria de a ști că glasul de pace al României străbate cu demnitate meridianele și paralelele planetei ; meridiane și paralele care, desenate pe un glob imaginar, pot da și iluzia unor largi ferestre către Univers, dar și a unor gratii pe care oamenii înșiși pot să le consolideze sau să le distrugă.

Călătorind prin țară, întîmplarea m-a adus în fața unui tun, rămas din primul război mondial drept mărturie și monument. Cîteva biete păsărele și-au aflat casa care să le apere de încercările iernii în acea țeavă de tun. Ieșeau din cînd în cînd din această insolită ascunzătoare, ca niște mici obuze pașnice, să-și afle hrana zilnică. Cred a fi întîlnit atunci un posibil și gingaș simbol al voinței noastre. Și o posibilă destinație acceptabilă a armamentului. Un asemenea simbol, întîlnit întîmplător într-o călătorie prin țară, conține în sine datele menite a ne face sensibili la adevăruri de fond ale prezentului. Dacă Immanuel Kant spunea : „Chiar dacă pacea eternă ar fi să rămînă de-a pururi o simplă dorință pioasă, nu ne înșelăm adoptînd ca maximă că este de datoria noastră să luptăm neîncetat pentru această pace" și pentru vremea sa un asemenea gînd putea fi generos și suficient, astăzi „pacea eternă" nu mai poate rămîne doar o simplă „dorință pioasă". Ea este o necesitate vitală și, în afara ei, Universul poate să devină mai sărac cu o planetă, cu una dintre cele mai fascinante planete ale sale, așa cum pledează pentru aceasta privirile adîncite de om prin forța științei în infinitul planetar. Ar fi nedrept, ar fi o crimă — și ultima crimă a umanității — să piardă acum, cînd se află în apogeul afirmării inteligenței sale, această superbă șansă, șansa păcii. A înrola poemele și cuvintele noastre mai hotărît, mai acut, mai eficient, în slujba păcii, a face baricade de netrecut, în fața oricăror acte iresponsabile, belicoase, din cuvintele noastre, din scrisul nostru, — iată un ideal civic, un ideal scriitoricesc pe măsura cerințelor epocii.

Nicolae Dragoș

În dulcea limbă a lui Eminescu

Stimați colegi ! Vă rog să-mi permiteți ca să vă citesc confesiunea mea despre pace, pe care am scris-o cu ocazia acestui colocviu, și în care voi încerca să exprim că noi scriitorii acestei țări — fără deosebire de limba în care scriem — de ce slujim cu credință nestrămutată patria noastră comună, apărătorul păcii, România Socialistă.

Ieri, președintele Uniunii scriitorilor, prietenul meu bun și drag, ne-a cerut scuze că lectura textului prezentat nu a fost suficient de cursivă.

Nici lectura mea nu va fi perfectă — fapt pentru care vă cer scuze. Dar insuficiențele lecturii mele nu sînt cauzate de ochelarii nepotriviți, ci de acel accent specific cu care pronunț dulcea limbă a lui Eminescu. Sper că-mi veți da crezare, că numai acest accent șchioapătă, dar inima mea bate la fel de fierbinte pentru pace, pentru prețuirea reciprocă, frăția și prietenia noastră ca și a dumneavoastră.

De la Carpați și pînă la Marea cea neagră, țara întreagă vuiește de un singur strigăt : PACE ! De un singur strigăt vuiește Europa : PACE ! Un singur strigăt este tot rotundul Pămîntului : PACE ! Din milioane și milioane de guri irumpe în aceste săptămîni cuvîntul magic, cuvîntul scump, înălțător, sfînt, liberator, capabil să transforme conștiințe, să restituie vieți, să salveze patrii și națiuni, să deschidă noi perspective : „de-ajuns, de-ajuns, de-ajuns a fost, / să fie pace, pace / și din nou pace / să se sfîrșească odată !".

Să se sfîrșească odată cu spectrul amenințător al armelor atomice, al rachetelor nucleare, al bombelor cu neutroni și de hidrogen, cu această smintită cursă a înarmărilor care amenință existența omenirii !

Vorbim o mie de limbi, dragostea ne este însă una singură : „Pace, pace-ntregii lumi, / Dar nu din a tiranilor silă / Pace, dar numai din sfînta / Libertății mînă !".

O mie de limbi vorbim, dragostea ne este însă una singură : generații fericite, libere, pe un pămînt al libertății.

La hotarele patriei stăm și veghem !
La hotarele Europei stăm și veghem !

Stăm și veghem, ca un zid viu, de neclintit, apărînd pacea popoarelor de pe pămînt, stăm ca să formăm din cuvintele noastre venite din adîncul sufletelor un strat protector în jurul Pămîntului, strigînd, cerînd cît putem de tare : PACE ! BEKE ! PEACE ! PAIX ! MIR ! FRIEDEN ! PACE ! PAZ !

„La luptă, oameni de neclintit, / La luptă, la luptă spre izbînda finală ! / La luptă, detașament cu o mie de limbi dar cu o singură inimă !".

Pentru că ne-a fost de-ajuns cu focurile pustiitoare, cu camerele de gazare, cu batjocura

popoarelor, pentru că ne-a fost de-ajuns cu prizonierii de război, cu mutilaţii de război fără mîini şi picioare, ne-a fost de-ajuns cu văduvele şi orfanii de război, cu jalea şi strigătele de durere ! Pentru că ne-a ajuns primul război mondial la care au participat 36 de state cu 45 de milioane de combatanţi şi care a cerut în 1 564 de zile 10 milioane de morţi şi 20 de milioane de răniţi ! Pentru că ne-a ajuns cel de-al doilea război mondial la care au participat 61 de state cu 61 milioane de combatanţi, a ţinut 2 194 de zile, numărul victimelor ridicindu-se la 34 milioane de morţi şi 70 milioane de răniţi. De ajuns cu teroarea atomică pe care am simţit-o lăsîndu-se greu, în straturi adînci, peste sufletele noastre, peste întreaga omenire, tulburîndu-ne visele, pentru că ştim prea bine

— că puterea de distrugere a celei mai mari bombe nucleare experimentate pînă în prezent depăşeşte puterea de distrugere a tuturor armelor la un loc folosite pînă acum ;

— că puterea de distrugere a armelor nucleare existente acum pe Pămînt este de cinci ori mai mare decît cea necesară pentru distrugerea în cîteva minute — şi nu în cursul unor lungi ani de războaie — a tuturor vieţilor de pe Pămînt, şi transformarea planetei noastre într-un deşert radioactiv ;

— că milioane şi milioane de catastrofe de mărimea celei de la Hiroshima stau atîrnate precum sabia lui Damocles deasupra capetelor noastre ;

— că a treia catastrofă planetară ar transforma superba noastră planetă albastră — singurul lăcaş al geniului uman în acest univers — într-un Pămînt complet lipsit de oameni şi de suflet.

Iată de ce batem neîncetat la porţile Europei, iată de ce batem neîncetat la porţile marilor puteri nucleare, ale întregii lumi, aliniindu-ne ca o singură voinţă alături de mesagerul cel mai chemat să exprime dorinţa noastră de pace, de persoana iubitului nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu ; iată de ce instigăm popoarele la apărarea cauzei păcii !

Ne exprimăm convingerea şi speranţa — şi acest optimism de nezdruncinat a fost sădit în sufletele noastre de mişcarea noastră muncitorească revoluţionară, de partidul nostru, Partidul Comunist Român, — că voinţa popoarelor, irezistibila dorinţă de pace a popoarelor va triumfa asupra forţelor întunecate ale războiului. Ne exprimăm convingerea şi speranţa că unitatea noastră de nezdruncinat cu întreaga omenire, cu miliardele de oameni decişi să apere cauza păcii va face să triumfe raţiunea umană dătătoare de lumină ; binecuvîntarea vieţii ! bucuria vieţii, cea mai sfîntă cauză a umanităţii : PACEA ! Să protestăm, aşadar, pînă la ultima noastră suflare împotriva războiului, să ţinem mitinguri, să participăm la marşuri şi să nu zăbovim în liniştea celor mai blînde dintre cuvinte...

„La luptă, la luptă, oameni de neclintit / La luptă, la luptă pînă la izbînda finală a păcii ! / La luptă, detaşament cu o mie de limbi dar cu o singură inimă !".

Hajdu Győző

Vechea Sibişoară

Addenda la un album

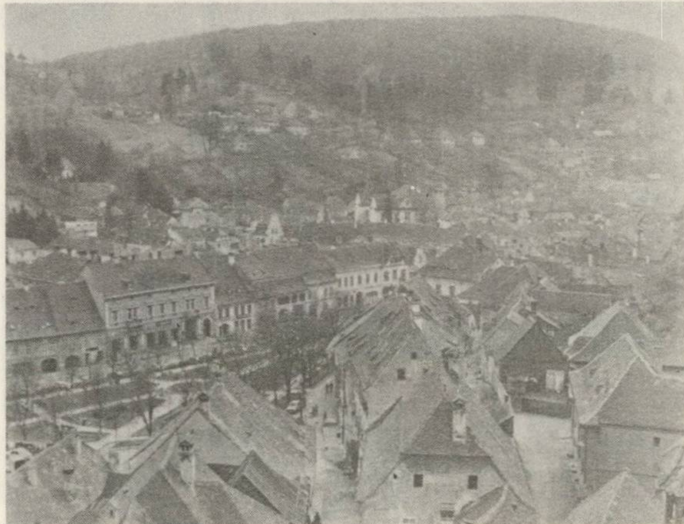
Senzaţia avea să mi se accentueze odată cu developarea filmelor. Eram sigur că mîna mea declanşase, după ce ochiul deliberase, uneori spontan, alteori îndelung, asupra peisajului. Şi, totuşi, senzaţia persista : cadrele nu-mi spuneau nimic mai mult decît tot ceea ce ştiam pe vremea cînd, urcînd sau coborînd din Nord, privirea încerca să pătrundă dincolo de conturul cetăţii aşa cum se contura de la fereastra vagonului în minutul sau minutele opririi acceleratului. Iată, prima secvenţă (probabil cea mai grăbită, dar şi cea mai proaspătă, aproape imediat după ce coborîsem din autobuzul de Tîrgu Mureş) : intrarea spre piaţa cetăţii. Dintre clădirile ce se înghesuie spre intrîndurile cetăţii (căci nu se poate vor-

bi de străzi sau artere de circulaţie), răsare imaginea turnului cu ceas (dintre felinare de fier forjat, burlane, cabluri groase parcă de generatoare electrice, ferestre deschise). Imaginea scapă spre cer în deschiderea clădirilor prin săgeţile de paratrăsnet pe care flutură un neînţeles steag, dar operează asupra ta prin masivitate, dîndu-ţi acut impresia de stabilitate (dealtfel după cum şi ştiam : Cetatea Sighişoara are peste 700 de ani, dar atestările sale pe baza descoperirilor arheologice împing civilizaţia cu un mileniu înainte, ea fiind încă o probă a continuităţii noastre pe aceste meleaguri nu numai înaintea stăpînirii romane, dar, foarte important, şi după retragerea aureliană din anul 271). Oamenii prinşi în cadru au pas de excursionist spre cota 1 400, melange, desigur, obţinut de-a lungul vremii prin „familiarizarea" îndelungată a localnicilor cu cei care vin spre a putea spune — acasă — că au vizitat „o cetate medievală românească" şi s-au înfiorat de splendorile ei istorice („vai, şi-acele păpuşi care ies la fiecare oră şi se învîrt graţios, reprezentînd zilele săptămînii, după cum am mai văzut şi în alte locuri din Europa de mijloc").

A doua fotografie, un panoramic din turn, localizează geografic cetatea deschizînd imaginea către valea Tîrnavei şi îţi arată de ce casele se înghesuie una în alta, de ce acoperişurile (înclinate la 45°, ţuguiate şi toate foarte roşii, asta nu se vede dar se bănuie în mozaicul ţiglelor), obturează imaginea străzii. Ea scoate şi oraşul din cotidian şi-l proiectează în rînd cu cetatea într-o clasică gravură. Nu se mişcă nimic în această fotografie, încremenirea clipei vizează eternitatea, dar şi apărarea, refugiul comunităţii pe un spaţiu resstrîns (gest reflex şi experienţă îndelungată) ; un suflu istoric (parcă venit pe Tîrnave), a zgribulit cetatea. Nici această poză nu-mi spune altceva decît ceea ce citisem şi învăţasem pe de rost (în lungile reverii legate de atmosfera de splendoare în care un cuplu de îndrăgostiţi părăseşte Oraşul spre a-şi găsi deplina înţelegere în tainele istoriei medievale la Sighişoara) şi care acum îmi revin ca la o dictare în clasă : nucleul primordial al cetăţii l-a constituit o aşezare de refugiu pe platoul superior al dealului cetăţii, menţionată pentru prima oară într-un document din anul 1280 sub numele de Castrum Sex. Iată, îmi spun, fără să fac prea mare caz de „peizaj" — lăsîndu-l în raza privirii mele periferice — el se autonomizează, obligîndu-mă să mă opresc în aceeaşi clipă, la aceeaşi distanţă (la care s-au mai aflat sute de alţi fotoreporteri sau fotografi amatori, nu dintre cei care-şi pozează familiile în faţa unui monument istoric) declanşînd fără să fiu chiar atent la încadrare. Atunci, în acel moment, şi în acea clipă (ambele neatente, la ambiţiile mele de autor), dar, aşa cum aveam să văd pe pereţii hotelului „Steaua" mereu aceleaşi, se captase bună pentru toate cele patru anotimpuri încă o imagine clasică.

Nici măcar plimbarea mea de amurg dînd ocol cetăţii pe la poalele dealului şi o splendidă imagine (cu adevărat splendidă) a cetăţii (un contur de no[u]r cenuşiu compact pe-un fundal violet) nu era mai departe de-un pas de fotografia văzută pe-un perete de clădire oficială. Trec mai repede peste imaginile de turn (al cositorarilor, cizmarilor, fierarilor, croitorilor, cojocarilor, măcelarilor, frînghierilor, tăbăcarilor), peste imaginea scării de lemn acoperită şi liceul J. Haltrich — mă bucură claritatea cu care o dată — 1619 — se profilează cu siguranţă în poză, şi cercetez cu atenţie casa în care a locuit Vlad Ţepeş. Ceva-ceva începe aici să se contureze : oricîte unghiuri am încercat, nu am putut scoate din cadru o firmă — tot din fier forjat — cu atîtea întorsături dar care alcătuieşte un crîmpei de existenţă cotidiană RESTAURANT. Cetatea începe să se mişte pe interior şi un zid — amintind de zidul căutat de baladă — este brusc misterios prin apariţia dintre pietrele

sale a unui soi de arbore îndărătnic ce-şi cere drept la lumină şi viaţă. În fine, o ultimă imagine repune în drepturi viaţa cea de toate zilele (pierdută şi regăsită) din cetatea Sighişoarei : efectul zidului şerpuitor printre vegetaţia ce se pregăteşte să iasă din somnolenţă (zidul de apărare a cetăţii — azi, fără îndoială, cu rol de decor) este diminuat de resturile menajere din care disting cutii de conserve, zdrenţe, mult plastic şi multă hîrtie. El îmi aduce aminte o informaţie pe care nu s-a bătut multă monedă : cetatea din deal aşezată în aceste tipare şi cu clădiri de sute de ani — construite prin evul mediu, aşadar — este printre puţinele din Europa LOCUITĂ.

Ceea ce deja filmul nu a mai prins e o reconstituire a vieţii dintr-o cetate medievală locuită. Urmaşii celor ce se închideau în cetate aşteptînd ca pîrjolul istoriei să treacă au azi o grămadă de treabă, au atîta treabă încît zilele săptămînii din turnul cu ceas s-au prăfuit (şi eu nu le-am văzut rotindu-se la orele fixe), zidul de apărare este exact aşa cum poate fi un gard nefolositor, turnurile breslelor privesc cu mai mulţi ochi decît aveau ele proiectate (şi din ochii nou apăruţi curg lacrimi de piatră macerată de ploi şi vremuri), în casa lui Vlad Ţepeş se poate bea o bere la halbă la mese lungi din scîndură masivă (à la hanurile cu haiduci) ori te poţi răcori cu o votcă mare şi o cafea filtru la cafe-barul de sus. Din clădirile cetăţii ies gospodine cu nelipsitele pungi de plastic (gospodine care îşi scot bărbaţii din casă cînd aceştia vor să fumeze, dar care poartă cu mare demnitate pungi colorate pentru The best in King Size smoking — Number 1) coborînd în oraş după cumpărături (după cum a informat telefonul fără fir al unei ferestre care s-a deschis şi o femeie a strigat doamna... a adus...)

Registrul economic — foarte bogat — al cetăţii (25 de bresle în secolul al XVI-lea) a fost subminat uneori ba de-un asediu, ba de-o vijelie, ba de-o trădare. Cetatea, aşezată pe vîrf de deal într-o minunată poziţie strategică, nu putea fi uşor cucerită prin forţa sabiei ori a prafului de puşcă, dar deţinea în interior un punct extrem de vulnerabil : absenţa apei. (Au fost identificate 8 fîntîni cu adîncimi de peste 34 de m., săparea uneia singure lua cîţiva buni anişori, fîntînă a căror folosire era interzisă în timp de pace iar în vremi de restrişte erau bine camuflate ca într-o eventuală incursiune a vreunui duşman în cetate să nu fie otrăvite).

Dar viaţa merge înainte, Tîrnava va trebui să curgă şi ea ceva mai domol (lucrările de regularizare a cursului rîului sînt în plină desfăşurare), iar breslele au constituit o mică parte din investiţia în platforma industrială. Profilul de industrie uşoară a fixat multe fete în Sighişoara (multe şi foarte frumoase) şi mîinile lor fac minuni, minuni care ne îndulcesc viaţa. Şi totuşi la Sighişoara, mi se spune, sînt mai puţine căsătorii ca în alte oraşe, şi fetele vorbesc în şoaptă despre reeditarea Cisnădiei, deşi veşti bune dinspre partea industriei grele le înseninează, oarecum, gîndul privind stabilirea definitivă în Sighişoara. Gîndul sighişorenilor se mai îndreaptă şi spre construcţia unui nou hotel (totuşi, un singur hotel la un oraş atît de plin de turişti), spre ceva alte construcţii.

Viaţa cea de toate zilele a sighişorenilor şi a cetăţii lor nu pare, nu este şi nici nu trebuie să fie un album de fotografii. Cine vrea o Sighişoară de pitoresc nu are decît să citească pliantele şi reportajele „reporterilor de turism" (specializaţi în extaze şi priviri pudice în faţa realităţii). Sighişoara — este, de fapt, addenda la un loc comun, „Perla Transilvaniei". Este, ca să fiu mai clar, această ultimă imagine cu fete aplecate peste maşinile de confecţionat lucruri frumoase.

Constantin Stan

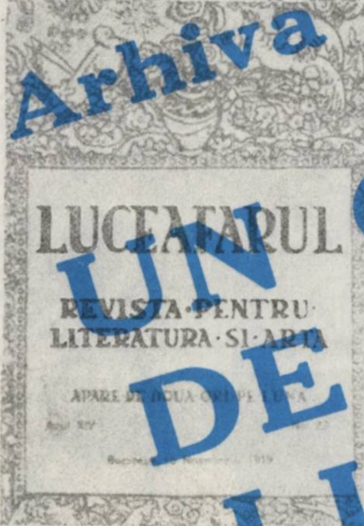
Arhiva «Luceafărul»

UN CAPITOL DE ISTORIE LITERARĂ

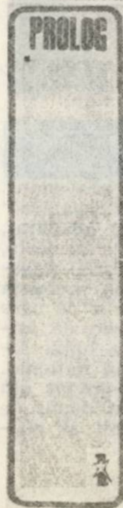

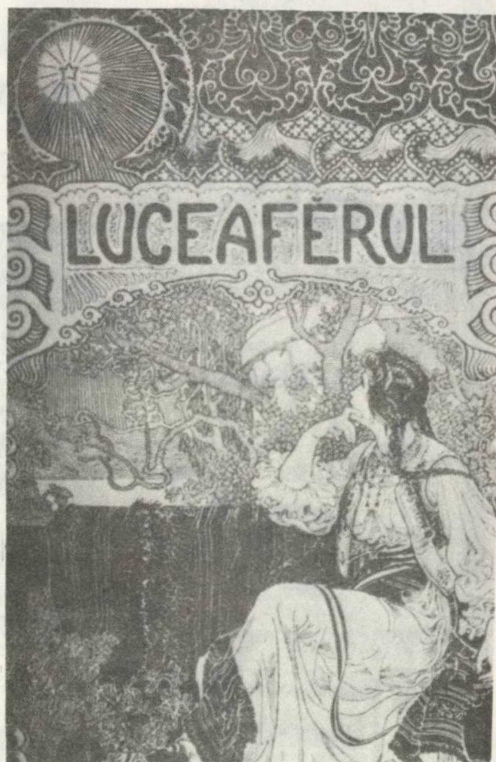

SEMNIFICAȚIA «Luceafărului»

Istoria noastră literară a ezitat de multe ori între tentația de a numi prima serie a „Luceafărului" (apărută între 1902 și 1906 la Budapesta, cu sprijinul studenților români veniți din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, grupați în societatea „Petru Maior" și din 1906 pînă în 1914 în Sibiul devenit centru al mișcării românești de eliberare națională de dincolo de Carpați) sămănătoristă și ispita de-a o socoti încadrată în poporanism.

Adevărul este acela că puține reviste românești au reușit să corespundă necesităților unui moment grav al istoriei în măsura în care a făcut-o revista transilvăneană condusă la început de Alexandru Ciura și A. P. Bănuț, apoi de O. C. Tăslăuanu sub prezența tutelară a marelui talent al lui Octavian Goga. Într-un moment dramatic al istoriei românilor aflați sub jugul austro-ungar, cînd ofensiva împotriva drepturilor lor elementare luase proporții amenințătoare lipsindu-i, prin interzicerea Partidului Național Român, de organizații politice, prin teroarea și falsul electoral de dreptul de a alege, prin treptata reducere a numărului școlilor de limbă română și prin limitarea consecventă a predării în limba română în cadrul lor, de dreptul de a-și folosi limba strămoșească, iar prin maghiarizarea forțată a numelor de dreptul firesc de a-și mărturisi apartenența etnică, revista „Luceafărul" a folosit singurele arme prin care literatura epocii putea să contribuie efectiv la promovarea cauzei naționale. Aceste arme au fost : înrădăcinarea profundă în huma dătătoare de viață a realității, a vieții poporului, a datinilor și tradițiilor, afirmarea neabătută, consecventă și convingătoare a unității culturale de nezdruncinat a tuturor românilor, închegînd în jurul revistei un puternic grup de scriitori din toate provinciile locuite de români, (căci este in afara oricărui dubiu, faptul că „Luceafărul" a fost, prin întreaga sa cuprindere, prin programul urmat, de-a lungul întregii sale existențe, chiar și atunci cînd se tipărea în afara hotarelor țării, o revistă românească de importanță națională), opunerea împotriva valului obscurantist al urii și al șovinismului intolerant care se dezlănțuise și asalta de pretutindeni poporul român subjugat, a pavezei strălucitoare a umanismului românesc, promovind ideea colaborării frățești dintre popoare, a cunoașterii reciproce, prin tălmăciri de excepțională valoare, și prin sprijinirea afirmării depline a unor talente tinere — în principal a lui Goga și Agârbiceanu — care dovedeau vitalitatea și capacitatea creatoare a unui popor care nu merita umilirile și asupririle la care era supus.

Coperta primei serii a revistei „Luceafărul" (nr. 1, 1902)

Este profund grăitor faptul că „Luceafărul" de pe vremuri nu și-a găsit rostul adevărat, misiunea capabilă să-i dea strălucire și forță, decît în momentele dramatice ale istoriei noastre. Sînt semnificative în acest sens prezența lipsită de vigoare și de contur propriu pe care a încercat să și-o afirme în ceasurile de împlinire a unor năzuințe naționale de lungi secole, in 1919 și 1920, și misionarismul național, patriotic înflăcărat cu care el a reînviat din propria cenușă, în 1941, după odiosul dictat de la Viena. Da, „Luceafărul" era menit să risi-

pească negura și fumul incendiilor, cu razele sale strălucitoare, să dezvăluie forța neînfrîntă a speranței românești care pulsează și în cele mai vitrege ceasuri ale istoriei, și să reafirme seninătatea umanismului românesc (a cărui reamintire — niciodată destul de frecventă și de plină de mîndrie ! — îi face și astăzi pe unii să fie cuprinși de-o mînie isterică, de parcă s-ar vorbi de un mare păcat și nu de-o admirabilă calitate !) care ne face, chiar și în momentele tragice, să opunem urii — adevărul, și furiei oarbe — conștiința senină a propriei puteri ! Acestea au fost orientările fundamentale ale noii serii a „Luceafărului", reapărut la Sibiu, în perioada 1941—1945, sub egida Asociației scriitorilor români din Transilvania, în frunte cu un comitet de conducere format din Victor Papilian, D. D. Roșca, Mihai Beniuc și Olimpiu Boitoș.

Îmi amintesc cu emoție nerăbdarea cu care cei cîțiva foarte tineri scriitori români din Transilvania nordică, aflată sub cumplita ocupație horthystă, ne adunam în redacția singurului ziar românesc din teritoriul vremelnic ocupat, „Tribuna Ardealului" din Cluj, pentru a citi cîte un număr al „Luceafărului" ajuns pînă la noi prin bunăvoința vreunui funcționar al Consulatului român din orașul de sub Feleac. Era o mare bucurie și constituia un puternic stimulent tonul străbătut de un fierbinte patriotism dar totdeauna cumpănit, echilibrat, constructiv al acestei reviste care nu se lăsa ațîțată de campaniile anti-românești dezlănțuite cu atîta frecvență dincolo de Feleac, nu își îngăduia să renunțe la punerea serioasă, competent fundamentată, convingător demonstrată a problemelor, respectînd în polemică urbanitatea iar în abordarea temelor seriozitatea științifică, opunîndu-se obscurantismului, misticismului orb sau subiectivismului nesăbuit promovat și în țară de „guvernarea legionară" și apoi de dictatura militară. Și trebuie să spun că în acei ani am învățat că nimic nu-ți poate da mai multă speranță și încredere în viitor decît stăpînirea de sine, cumpătul înțelept, disocierea limpede dintre interesele eterne ale neamului și factorii de conjunctură ce agită un moment greu al istoriei slăbind vederea celor slabi, opțiunea fermă pentru omenie, dreptate și adevăr într-un ceas cînd par a birui în modul cel mai cinic neomenia fascistă, nedreptatea batjocoritoare și minciuna proclamată pravilă și îndreptar.

Cred că „Luceafărul" de astăzi poate fi mîndru de revista al cărei nume și l-a înscris pe frontispiciu și că este capabil să continue și să aplice la condițiile mult schimbate ale epocii de construcție pașnică pe care o trăiește țara noastră ideile și orientările fundamentale pe care le-au afirmat seriile anterioare, în condiții dramatice, brăzdate de vifore, zguduite de mari neliniști și amenințări. Nu putem uita că înrădăcinarea în realitățile patriei, în viața și problemele poporului nostru, ale tuturor oamenilor din această țară de la Carpați și Dunăre, fără deosebire de naționalitate, rostirea mesa-

Francisc Păcurariu

Continuare în pag. 45

Octavian Goga

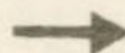
FRAGMENTE AUTOBIOGRAFICE

„În acea vreme, în Ardeal, era o viață foarte sbuciumată ; erau adică luptele pe care le duceam, luptele politice de afirmare națională, împotriva apăsării ungurești ; pe la anul 90, s-a ridicat la apogeu tendința de distrucție a guvernului de la Budapesta, adresată poporului român din Transilvania. Ideea imperialismului unguresc, care s-a profesat, pe la sfîrșitul veacului al 19-lea, de către guvernele de la Budapesta, a produs o formidabilă reacțiune moleculară în sufletul românismului din Ardeal, la care, în mod natural, participam.

Era atmosfera celei mai sălbatice persecuții a Românilor din Transilvania ; era o opresiune, pe care o știm cu toții, ramificîndu-se pînă în cele mai mici îndeletniciri ale vieții de la țară. Desigur că ea trezea protestare, m-am născut cu pumnii strînși, sufletul meu s-a organizat în primul moment pentru protestare, pentru revoltă, cel mai puternic sentiment care m-a călăuzit în viață și din care a derivat și formula mea literară.

Revolta era așa de puternică, încît, punîndu-mi acum întrebarea, în mod postum, dacă cu această structură de nervi și de suflet m-aș fi născut în altă țară, dacă dispozițiile mele de înregistrare ale sufletului meu erau cele native, atunci trebuia să-mi caut în

orice culcuş social o seamă de desmoşteniţi, să mă apropiu de ei."

„Capitala Ungariei mă silea să fiu oarecum un om condamnat, să trăiesc între străini, să fiu un fel de Robinson printre sălbatici, să-mi fac eu singur propriile mele unelte, cu care să mă menţin, şi aceasta am făcut-o avînd la bază folclorul, limba românească vorbită în regiunea în care m-am născut ; al 2-lea, cărţile bisericeşti ; al 3-lea, literatura cultă. Aşa că, contactul meu sufletesc fiind cu poporul, eu nu pot să spun că am fost îndrumat în cele literare prin contactul cu Vechiul Regat".

„Ne găseam atunci la Budapesta, citiva băieţi de 20-23 de ani şi simţeam penibila singurătate morală, în care ne sbăteam în acel oraş. Eram cam 30 de studenţi români acolo, pe malul Dunării, condamnaţi prin practicile de desnaţionalizare ale statului din care făceam parte să devenim nişte ieniceri ai culturii străine, ca pe urmă tot noi să asuprim poporul de unde am plecat.

Intenţiile acestea s-au întors împotriva celor care le-au conceput. Ar trebui să fie cineva romancier să reînvie zilele de atunci, acea epocă, şi să redea pentru posteritate această grozavă frămîntare sufletească, în care trăiam noi, tineretul din Transilvania, în acele vremuri.

Cînd s-ar înţelege această frămîntare, s-ar înţelege sensul lucrurilor şi puterea noastră de protestare, dar şi slăbiciunile şi chiar stigmatele acestei generaţii din care fac şi eu parte şi care, în mod fatal, a trebuit să se resimtă de urmele unei culturi străine.

Adunaţi acolo, la un moment dat ne-am gîndit că trebuie să facem o revistă a noastră, a eminescienilor de atunci, de la Budapesta.

Crezul nostru literar se vede din însuşi titlul revistei : Luceafărul. Acest titlu l-am găsit noi mai potrivit şi înrudit cu starea noastră sufletească şi cu conştiinţa noastră literară din acele vremuri. Am făcut mai tîrziu şi o tipografie. Şi era desigur interesant să vezi în acest oraş, în această capitală, adunate mănunchiuri de 10-15 băieţi, care, în subsolul unei case ungureşti, singularizaţi sufleteşte şi diferenţiaţi de ceea ce era în jur, întocmai ca dinamitarzii pe sub pămînt, lucrau la prăbuşirea imperiului austro-ungar".

SPIRITUL

Întoarcerea la **Luceafărul** din 1902 îmi provoacă emoţii cerebrale delicate, deoarece revista lui Al. Ciura şi A.P. Bănuţ, a lui Goga şi Octavian Tăslăuanu, e cea dintîi publicaţie periodică în format de carte pe care întîmplarea mi-a scos-o în calea vieţii intelectuale. Am descoperit-o în 1940, toamna, sau, poate, în iarna lui '41, la Cluj, în internat, pe o masă de „silenţiu". Eram în prima clasă gimnazială şi, pînă atunci, în satul natal, văzusem doar cotidiene şi, mai ales, hebdomadare. Prin **Luceafărul**, aşadar, am pătruns în lumea literaturii, vreau să spun, în însuşi climatul acestei lumi. Într-un spaţiu genetic al creaţiei literare, în unul dintre palatele în care se năştea încă o dată, sub ochii mei, poezia şi proza de la începutul secolului.

Găsindu-mă la vîrsta cînd, deşi potrivisem eu însumi, de bine, de rău, ceva cuvinte, mai înclinam, uneori, cedînd reveriei, să cred o clipă că versurile şi cîntecele sînt inventate de către nişte fete de cine ştie unde, jumătate păsări.

În reprezentarea rurală a celui ce eram acum patru decenii, şi chiar mai tîrziu, spaţiul imaginarului nu putea fi creat decît de făpturi de pe vreun alt tărîm, şi, în genere, existenţa scrisă, fie şi numai în gazete, mi se înfăţişa ca avînd o cu totul altă substanţă decît cea cunoscută nemijlocit. Chiar şi politicienii îmi păreau creaturi fabuloase şi apariţia indiferent cărui bărbat dintre cei despre care citisem undeva sau pe care îi văzusem fotografiaţi m-ar fi zguduit, presupun, în aceeaşi măsură ca ivirea unui centaur. Lumea presei politice ţinea, totuşi, în închipuire, de o mitologie ce se deosebea de a literaturii. Cum colecţia **Luceafărului** (un an sau doi) nu era de găsit decît în sala de studiu a claselor mari şi, astfel, aveam acces la ea numai în pauze, şi nu în toate, citeam, se înţelege, doar — sau cu prioritate — textele cele mai scurte, notele inclusiv, care mă introduceau, într-un fel, în culisele vieţii literare (şi culturale, în genere), în laboratoarele creaţiei spirituale româneşti din Transilvania începutului de veac, în — cum ziceam — centrul generativ al scrisului românesc din fostul imperiu austriac. În înţelegerea mea juvenilă, acolo era patria semizeilor.

Această experienţă a fost, pentru puberul de atunci, ca un soi de preiniţiere, deloc demitizantă, în universul cuvîntului imprimat, ca o

ARHIVA „LUCEAFĂRUL"

«Luceafărului»

GÂND ŞI FAPTĂ

„Aversiunea" Românilor din Ardeal

Vignetă din „Luceafărul" — seria a III-a sibiană

documentare asupra unor teritorii, unor medii ciudate, semifantastice, în care in curînd urma să pătrundă. În după-amiezile şi serile cînd frunzărea colecţia periodicului budapestan, apoi sibian, elevul de clasa întiia nu prevedea cituşi de puţin că, în anul şcolar următor, avea să semneze el însuşi versuri într-o publicaţie; se „documenta" fără nici un plan, fără nici o intenţie, dintr-o pură atracţie către tot ceea ce ieşea din sfera obişnuitului, a cotidianului ; inconştient, însă, işi construia, pentru mai bine de un deceniu, un model de presă literară.

Începînd, din 1942—43, să citesc regulat (în măsura în care izbuteam să le procur) cele trei periodice din Transilvania nordică : cotidianul clujan **Tribuna Ardealului**, **Săptămîna** din Bistriţa şi lunar **Viaţa ilustrată**, căutam în ele, instinctiv, atmosfera **Luceafărului** — şi am găsit-o. Spaţiul spiritual — matrice a creaţiei culturale din zona înstrăinată a Transilvaniei era, în anii 1940—1944, foarte asemănător, identic aproape, cu cel de dinainte de primul război mondial. Acelaşi era — nu putea fi altul — principiul vectorial imanent. Conservarea fiinţei etnice, întreţinerea conştiinţei naţionale prin valorificarea „graiului neamului" şi demonstrarea prin acest grai a puterii româneşti de creaţie. Circumstanţele istorice infinit agravante, nedisimulat şi agresiv ostile (război, dictatură) limitau afirmarea spirituală incomparabil mai mult decît pe timpul celui dintîi **Luceafăr** de după 1900, obstacolau chiar la modul cel mai brutal, mergînd pînă la sălbăticie (devastarea tipografiei Naţionale din Cluj, molestarea în plină stradă a redactorilor **Tribunei Ardealului** etc.), dar adversităţile tot mai înverşunate nu parveneau decît să intensifice spiritul de rezistenţă, să-i inverşuneze pe noii „tribunişti" şi pe ceilalţi făclieri ai cuvîntului străbun din anii patruzeci în decizia lor de-a apăra cauza naţională cu aceeaşi dirzenie ca redactorii **Tribunei** lui Slavici, ai **Familiei**, ai **Luceafărului**. Şi ca precursorii acelora, de la **Gazeta de Transilvania**, de la **Foaie pentru minte, inimă şi literatură**. În Gheorghe Dăncuş, Tudor Bugnariu, Iacob Tis, Florea Mureşan, F. Păcurariu, Valentin Raus, Ion Costan, Vasile Vartolomei, Raoul Şorban înviaseră, chiar dacă nu neapărat la aceleaşi dimensiuni, Bariţ, Mureşenii, Iosif Vulcan, Slavici, Coşbuc, I. Bechnitz, Septimiu Albini, Goga, Agârbiceanu, Tăslăuanu. Nicolae Colan era un alt Şaguna.

Asemenea **Luceafărului**, revista **Viaţa ilustrată** aduna în teritorul ei cele mai alese flori ale spiritualităţii Ardealului captiv, fiind, la nivelul ţinutului, o publicaţie de consacrare. Condiţiile tehnico-grafice în care apărea fac din ea cel mai elegant periodic al timpului, comparabil sub acest aspect, în favoarea sa, cu splendide publicaţii de altădată, precum **Literatură şi artă română**, **Revista nouă** a lui Haşdeu sau **Gîndirea** din deceniul al treilea. Pagina a doua a **Tribunei Ardealului**, intitulată programatic şi sfidător, **Grai şi suflet românesc**, a fost principalul forum al creaţiei locale şi totodată o adevărată „bibliotecă românească", în genul aceleia a lui Heliade Rădulescu, în miniatură, o mică enciclopedie literară, şi chiar culturală, în general, o „floare a darurilor", ar fi spus Iorga, o antologie „vivante" — întocmai ca altădată **Luceafărul** — a literaturii de pe tot cuprinsul carpato-danubiano-pontic, adică o nouă **Dacie literară**. Un factor dinamizant şi un organ de afirmare naţională pe diverse planuri, inclusiv, şi mai ales, pe plan literar, a fost şi **Săptămîna** bistriţeană. Ironie a sorţii, periodicul sibian de frumoasă ţinută care, în timpul războiului, şi-a zis **Luceafărul**, fără a se înscrie efectiv in tradiţia revistei de la începutul secolului, n-a avut pentru continuatoarele din Ardealul subjugat ale luptei vechiului **Luceafăr** decît aprecieri minimalizatoare. Considerînd-o de la înălţimi estetice, criticii neomaiorescieni erau, nu fără temei, decepţionaţi de o „literatură a calendarelor", dar, cum o alta nu exista, nu putea să existe, în condiţiile date, sufletul naţional din partea septentrională a ţinutului Transcarpatic în ea se instalase.

...Cu cită emoţie am regăsit, la maturitate, spiritul acelei literaturi, spiritul **Tribunei Ardealului**, al **Săptămînii**, al **Vieţii ilustrate**, în cuprinsul **Luceafărului** din 1902—1914 ! Odată cu delicate vibraţii intelectuale proprii din primele clase gimnaziale, am regăsit în **Luceafărul** tinereţii lui Goga, răsărit pentru mine, în 1940 sau '41, pe o bancă de internat, un climat ce-mi păruse de baladă vitejească, de basm eroic : climatul în care, cu uimire şi sfială păşisem atunci, la început de nouă vîrstă, într-un negru sfirşit de eră istorică...

Dumitru Micu

Tudor Arghezi

inedit

VASILE PÂRVAN

Săptămîna trecută, cotropită de evenimentele ei neaşteptate, atenţia publicului şi a informatorilor lui a fost mobilizată departe de alt eveniment sufletesc, petrecut la Cluj, duminica trecută, cînd tineretul studenţesc a dezvelit bustul lui Vasile Pârvan.

Vasile Pârvan nu are asemănare şi comparaţie în veacul de intensă activitate culturală românească şi în nici un timp pînă la el. Ţăran adevărat şi român adevărat, despicat din pămîntul şi din codrul romanesc, Vasile Pârvan demonstrează prin geniul individualităţii lui puterea latentă a poporului din care a ieşit şi înălţimea pînă unde biruinţele lui pot zbura.

S-a scris despre scriitorul francez Remy de Gourmont, decedat acum cîţiva ani şi considerat din punctul de vedere fiziologic, din care nu fusese încă examinat nici un gînditor, că el a reprezentat o nouă fază a inteligenţii, o epocă viitoare nouă a unei civilizaţii îndreptată spre ceea ce Friedrich Nietzsche numea supraom, un om indicat de dezvoltarea intelectuală şi neprevăzut, poate, de regulile naturii, care îl aservesc datoriilor minore şi îndatoririlor morţii.

Vasile Pârvan a fost un om din aceştia, care pentru noi a făcut un pas mai mult spre emanciparea animalului în folosul minţii — şi un mare pas înainte. Profundă personalitate, izolată în studiu şi în cercetările neîncercate pînă la el, călugăr sfios şi delicat al unei misiuni miraculoase, îl vedem şi azi în aducerea aminte, cum l-am zărit străcurîndu-se între universitate şi odaia lui, cu capul plecat şi împovărat de mistere prin faţa galantarelor ştiinţifice, gătite pentru arătare. Prezenţa acestui fenomen în viaţa ambiţiilor, trufiilor şi cruzimilor noastre era o binefacere şi o îmbărbătare. Asaltat de fiarele tuturor resentimentelor şi păcatelor noastre, ele nu s-au încumetat, totuşi, să-şi ridice unghiile mai sus de marginile pelerinei lui de dominican.

Vasile Pârvan justifică toate atitudinile de închinăciune şi toate accentele de lirism şi moartea lui de prea tînăr îl alătură de acei trimişi ai Spiritului sfînt, care au trecut pe lîngă epoca lor numai ca să le dea celor rămaşi cu ochii în pămînt consolarea că viaţa marii aristocraţii a gîndirii nu s-a stins şi că rîndul profeţilor nu s-a întrerupt.

1936

OCTAVIAN GOGA ŞI BOTEZUL CRITICII

UN NOU POET ARDELEAN

La poalele Carpaţilor, dinspre Sibiu, se intinde un şir de sate româneşti. Locuitorii îşi zic mărgineni, fiindcă ocupă părţile mărginaşe intre România şi Ardeal. Ei se consideră ca cea mai nobilă ramură a poporului român, şi cine-i cunoaşte, le dă dreptate, căci nicăiri nu găseşti oameni cu mai bună stare ca pe aceşti oieri boieriţi de prin Răşinari, Gura-Riului, Sălişte şi Poiana, nicăiri nu auzi vorbindu-se o limbă românească mai curată şi mai bogată ca acolo. Este, parcă, o rasă aparte, care şi-a păstrat mai multe insuşiri străbune, trăsăturile mai marcante şi mai armonice ale feţii, frumuseţea şi varietatea portului, dorul de pribegie şi dragostea de cintec şi de joc. Trăind departe de raza ungurizărei (intre ei şi unguri se ridică puternicul zid săsesc), mărginenii noştri şi-au păstrat caracterul patriarhal al vieţii lor de odinioară: cind nu cintă şi nu iubesc, se închină la cele sfinte. Nimic mai duios şi mai pitoresc ca o duminecă in satele de pe margine, cu liturghiile de dimineaţă, iar după prinz cu idilele şi jocurile de sub nucii bătrini inşiruiţi de-a lungul riului de munte.

Ca o duminecă de aceste sint poeziile d-lui Octavian Goga (N. Otavă), unul din redactorii **Luceafărului** din Budapesta.

Din ele se desprinde sunetul de clopot şi glasul de preot binecuvintător, auzi şi tropotele flăcăilor zgomotoşi, chiotele Aniţei Cîrciumăriţa, legendara figură din vremea haiducilor. Toată poezia din viaţa şi natura acestui colţ al românismului o regăsim in versurile noului poet, în măsură atit de potrivită cu realitatea şi in o formă atit de original exprimată, incit e păcat să nu fie cunoscută in cercuri mai largi. [1]

★

La Goga, ca şi la poeţii ardeleni mai vechi, se observă de la început un simţ adinc pentru viaţa de familie. Ceea ce pentru modernul nostru — care de timpuriu işi pierde familia, pentru a-şi pierde apoi pe Dumnezeu şi în sfirşit pe sine însuşi — constituie o ridicolă însuşire burgheză, este pentru poetul ardelean o virtute primordială. Iubirea de părinţi, visele de copil, casa şi împrejurimile, rămase in amintire, ii oferă momente de liniştită şi duioasă inspiraţie. Toate astea au la Goga un caracter mai mult local, căci poetul, în legătură cu amintirile sale, descrie şi satul său, şi obiceiurile şi credinţele aceluia. Pentru noi însă, cari nu rivnim de-a dreptul la universalitate, e destul ca cineva să reuşească a vedea şi a ne interpreta poezia satului său pentru a-l socoti printre cei ce inseamnă ceva în literatură. (...)

Copertă — seria I, Sibiu

ARHIVA „LUCEAFĂRUL"

Descriind casa vecinului, ruinele aceleia, își reamintește poveștile care dorm sub vreascurile stinse din vatră, apoi continuă [2]) : „Și parc-aud pocnet de bici / Și glas stăruitor de slugă, / O văd pe mama-n colțul șurii : / Așează-ncet merindea-n glugă. / Înduioșată mă sărută / Pe părul cel bălan, pe gură : / — Zii Tatăl nostru seara, dragă / Și să te porți la-nvățătură. / / Și uite-mi trec pe dinainte / În rînduri-rînduri toate cele : / Cum m-au lăsat la-nvățătură / Cu toate plînsetele mele. / Cum m-am făcut apoi cuminte / Cu vremea ce înainta / Și m-am trezit pe nesimțite / Că-mi zice satu Dumniata. / / Și cîtor cîntece la joc / Țineam cu glasul meu ison, / De cîte ori am spus povestea / Lui Alesandru Machedon. / Și ca un cîntec cum s-a stins / Frumoasa mea copilărie — / Și dragostea de două veri / Cu fata popii Irimie... / / Cu valul vremilor ce curg / Atîtea cîntece s-au dus, / Și valul vremilor ce curg / Atîtea cîntece-a răpus" (...)

Amintiri de acestea au toți poeții ardeleni. Goga însă stăruie mai mult asupra lor ca ceilalți. El mi se pare mai apropiat de spiritul poeziei populare, care se caracterizează tocmai prin vecinica nostalgie de căminul părintesc. În multele noastre cîntece de străinătate, în doinele cătănești ale feciorilor smulși de la coarnele plugului și de la sînul iubitei și duși departe „în țară străină", nota predominantă este tocmai tînguirea după cele pierdute. E ceva primitiv și multă naivitate în poezia asta, dar valoarea estetică nu i-o pot contesta nici cei mai rafinați critici. (...)

În o poezie similară, **Dorința**, poetul ar dori să se cunune „în o dimineață de Florii", să fie „cel mai cuminte în sat", copiii lui să-i știe „Credul și Născătoarea", și cînd vor fi mari să-i vadă „cîntînd cu toții în strană sărbătoarea", iar murind el, lumea să știe c-a fost „un om de omenie" — atît — ca orice burghez ce se respectă.

Dar — zadarnic, răspunde tot el din o altă poezie. Cel plecat din sat s-a depărtat de tovarășii săi de copilărie. Lu-

Copertă — seria I, Sibiu

mea îi zice acum domnule și îl privește ca pe un surtucar străin. Prăpastia asta între el și cei rămași în țarină o exprimă cuprinsul și ritmul viu al poeziei **Zadarnic** : „Noroc, logofeți de-acum zece ani, Primiți-mă, rogu-vă, iarăși, / Și gîndului vostru mă faceți părtaș / Și glumelor voastre tovarăș. / / Departe-am fost eu, frățini, la oraș, / Și legea pe-acolo nu-i bună. / Circiumarii te mint și nu știu lăutarii / Aievea ce-i graiul din strună. / / Deci iată, venit-am să văd înc-o dată / Senina și vesela horă, / Cumătră cu sufletul vostru curat, / Cu biata mea inimă soră." (...)

O notă mai veselă aduc cîntecele anacreontice, simpatice pentru acea ardelenească zburdălnicie cu care flăcăul își cheltuiește prisosul de energie. După Coșbuc, nimeni n-a cîntat așa de viguros pe struna zeiței lui Bachus ca d. Goga. (...)

Alte poezii lirice, cîteva cîntece erotice și pastele de la țară și de la munte au un colorit mai întunecat, însă totdeauna subiect atrăgător. Din cele scrise într-un ton mai plin de melancolie relevăm **Dăscălița**, dedicată surorii sale, moartă de curînd (Victoria Goga ; a publicat și ea cîteva poezii și schițe prin **Familia**).

Părțile astea duioase însă nu fac din Goga un pesimist. Poeziile puternice **Oltul** și **Apostolul** sînt consacrate mai mult ideii naționale, și autorul lor se manifestă ca luptător voinic. Poetul, care „cu buza arsă sărută unda căruntă a Oltului bătrîn" și al cărui apostol răzvrătește poporul, încît : „Moșnegii toți fărîmă lacrimi / Cu genele tremurătoare, / Aprinși, feciorii strîng prăseaua / Cuțitului din cingătoare", nu poate fi considerat ca bard al resemnării, cum s-ar părea din momente cînd „feciorul lui Iosif preotu" își scrie cîntecele de jale „pe fața foilor de mură". Prin aceste două poezii, Goga intră în rîndul marilor noștri poeți.

Negreșit că o parte a versurilor lui Goga sînt începuturi și conțin stîngăcii. Dar aceste se cunosc numaidecît din încărcarea prea mare de cuvinte și figură și din desele repețiri. Oricît de frumoase ar fi cîteva tipuri, ca preotu Irimie, cantorul Cimpoi, vecinu Nicolae, lăutaru Laie Chioru etc., repetarea lor continuă denotă lipsa de concepții poetice. Asemenea luceafărul, găinușa și greierii, Dealul-Mare și mai ales Anița Circiumărița au fost prea des puse la contribuție, încît continuarea aceleiași operații ar putea slăbi forța producțiilor viitoare.

Cele mai multe poezii ale scriitorului mărginean merită însă să fie amintite ca dovezi despre apariția unui nou talent original în literatura română. Cînd se vor tipări în volume, criticii nu vor întîrzia a se ocupa pe larg de ele.

Ilarie Chendi

[1]) **Articol scris cu un an înainte de a se anunța apariția în volum a poeziilor lui Goga** (N.A.)

[2]) **Citatele date de Chendi din poeziile lui Goga sînt luate după revista Luceafărul, în care au apărut pentru prima oară. În volumul din 1905 și edițiile următoare, poetul a introdus unele modificări. Vezi versiunile finale ale lui O. Goga în ediția I.D. Bălan din 1968 : Octavian Goga, Opere I, Editura pentru literatură.** (Nota lui Vasile Netea, după a cărui ediție este reprodus textul).

AUREL VLAICU

IMPRESII DIN VĂZDUH

Vlaicu în aparatul său „Vlaicu II“

Impresia cea mai puternică am simţit-o cînd am zburat prima oară la Binţinţi, în Ardeal. Blériot încă nu trecuse Canalul Mînecii. Primul meu aparat era tot de lemn şi n-avea motor. Am legat trei cai de el, trei flăcăi au prins a pocni din bice, şi aparatul s-a ridicat la vreo 15 metri înălţime, după ce a alergat vreo cîţiva kilometri pe pămînt. De-atunci, de cîte ori mă sui în aparat, sbîrnîiala motorului mi-aduce aminte de aeroplanul fără motor, şi dinaintea ochilor fascinaţi de nemărginirea văzduhului, îmi răsar cei trei flăcăi chiuind şi pocnind cu foc din bice.

Bucuria cea mai mare însă am simţit-o cînd am zburat prima oară la Cotroceni. Nu m-am ridicat atunci mai sus de patru metri. Cu toate acestea, nici Alpii nu mi-i închipuiam mai înalţi ca înălţimea la care mă ridicasem eu. Fiindcă patru metri, erau atunci pentru mine un record formidabil, un record care-mi consacra maşina. Sburasem ; şi asta era principalul. Mă menţinusem singur în aer, făcusem evoluţiuni neşovăelnice. Publicul care era de faţă m-a aplaudat cu entuziasm. Iar eu,

Acasă la Vlaicu, la Binţinţi

după ce m-am coborît, eram ca şi beat de bucuria fără margini a izbîndei. Începusem să mă dau peste cap pe cîmp de fericire. Cei din jurul meu ziceau c-am innebunit. Şi eram, într-adevăr, nebun de entuziasm şi de mulţumire. De altfel este în adevăr de mirat cum omul nu înebuneşte cînd sboară. Mă ridic. Şi un gol parcă se desface deodată în toată fiinţa, — ca şi cum m-aş ridica foarte repede cu un ascensor. Casele, drumurile, plantaţiile prind să alerge nebuneşte în urma mea, să se depărteze din ce în ce, să se micşoreze, să devie tot mai puţin clare. Pînă la o sută de metri, am impresia că sbor cu un tren fulger, pe un drum fără şine, peste lucruri şi oameni. E înălţimea favorită la care-mi place să sbor. La o sută de metri nemărginirea văzduhului nu mă nelinişteşte, alergarea nebună a lucrurilor de sub mine îmi dă continuu senzaţia ameţitoare a vitezei cu care sbor... De la Cotroceni, cînd sînt la o sută de metri înălţime, se vede departe în zare... Văd Argeşul cum scînteiază ca o panglică de fildeş... Văd drumurile, clădirile oraşului, pădurile cum se rînduiesc, sub înrîurirea vitezei cu care alerg, în linii paralele... Toate contururile se văd paralele de sus.

Cînd trec de cinci sute de metri începe să-mi fie urît. Pămîntul nu se mai vede decît ca o imensă movilă de cenuşă sură cu pete albe, munţii şi văile se nivelează. Confraţii sburători, ciorile şi ceilalţi... aviatori de această categorie, au dispărut cu desăvîrşire... Mă simt singur şi încep să-mi fie frică... Nu mi-e frică de căderi sau accidente. Mă cuprinde teama de misterul nemărginirei. Niciodată omul nu poate să aibă mai precisă impresia neantului decît cînd sboară mai sus de cinci sute de metri. Jos haos, sus haos. Iar sbîrnîitul de bondar uriaş al motorului, parcă dă un formidabil glas acestui haos.

Am trecut de 800 de metri. Alerg cu o viteză foarte mare. Şi totuşi parcă stau pe loc. În raport cu imensitatea văzduhului, viteza motorului meu dispare. Aş vrea să alerg mai departe. Încetineala asta mă enervează. Toate sforţările sînt zadarnice însă. M-am ridicat dincolo de limita putinţelor omeneşti. Am intrat în sfera unde omul nu mai însemnează nimic faţă de infinitul atotputernic.

★

Să mă cobor deci. Coborîrea e mult mai plăcută decît suirea. Pînă la 50 de metri deasupra pămîntului, mă cobor fără nici o teamă, cu mîinile strînse pe cîrmă, cu ochii aţintiţi asupra motorului. De la 50 de metri începe să mă cuprindă frica de a nu ateriza destul de uşor. În aviaţie, spre deosebire de viaţa de toate zilele, e mai greu de coborît decît de urcat. Cît ar cîştiga aviaţia dacă predispoziţia firească a omului de a se coborî şi de a coborî totul s-ar aplica exclusiv în folosul aterizării. Şi mai ales e greu de aterizat în timp de furtună. Dealtfel, cînd aerul e agitat, aviatorii evită să sboare. Eu totuşi am sburat la Braşov pe un timp foarte puţin favorabil. Bătea un vînt puternic. Aerul era neliniştit ca valurile unei mări înfuriate. Aparatul era cînd ridicat la înălţimi de sute de metri, cînd coborît pînă aproape de pămînt. Parcă eram o minge vie cu care o mînă uriaşă se juca cu sălbatică plăcere între cer şi pămînt. Cînd bate vîntul tare, am impresia că niciodată nu vom putea stăpîni aerul.

(Din revista „Luceafărul")

ARHIVA „LUCEAFĂRUL"

Dacă vreai să-l înțelegi trebuia să-l vezi în atelier. Acolo era la el acasă. În mijlocul mașinilor, în murmurul monștrilor de oțel, se strecura silueta lui sveltă în bluză albastră de uvrier și-o vedeai răsărind sprinten la toate colțurile. Cerceta mersul roților, atingea cîngile în căderea lor ritmică, împărțea ordine. Pupilele neastîmpărate îi străluceau ca doi licurici și toată figura lui primea o lumină nouă. Simțeai parcă plutind împrejur ceva din voința creatoare, un văl diafan împletit de lumini și umbre, ceva din misterul geniului în luptă cu materia. Cînd apăsa un resort și se opreau toate alergările, el mai rămînea o clipă cu privirea înfiptă în pădurea de sîrme. Zîmbia, apoi se apropia de mașină, îi netezea grumazul de metal cu intimitate, îi spunea glume și-i vorbea ca unei ființe vii... Într-un tîrziu se întorcea spre noi și continua rîzînd: „Am visat-o pe asta mică. Făcea prostii, se suia pe perete drept în sus... Acum se poartă bine..." Și apoi încrețind fruntea ușor: „Mașina e mai de omenie ca omul. Mașina nu minte. Ascultă și primește porunca. Eu în oameni m-am înșelat, în mașini niciodată..."

Bietul Vlaicu, ce desmințire grozavă i-a gătit soarta...

Octavian Goga

Aurel Vlaicu și Octavian Goga

A căzut pe Valea Prahovei. Cînd am aflat de la scriitorul George Ranetti cumplita veste, m-am cutremurat. Îl văzusem pe Aurel Vlaicu cu o zi înainte. Locuiam amîndoi în aceeași casă astăzi dărîmată, pe strada Sfîntu Ionică, deasupra vestitului restaurant „Enescu". Era, bietul Vlaicu, un băiat bun, veșnic surizător. Un surîs puțin ironic, puțin șiret, de țăran pe care nu-l poate prosti nimeni. Povestea cu haz. Ne vedeam foarte des. O dată am călătorit împreună. M-a lăsat în compartiment ca să se urce pe locomotivă, să conducă el trenul. Cînd s-a întors în vagon, puțin rușinat că nu-mi spusese unde se duce, mi-a dat cinci lei ca să nu fiu supărat. Altă dată l-am dus la Teatrul Național, la un matineu, să vadă Cocoșul negru. E acolo o scenă unde cîțiva cerșetori interzic eroului, Voevodul Nenoroc, să se estropieze, ca să aibă și el dreptul de a intra în tagma cerșetorilor. Auzind pe olog care nu admitea un alt olog in rîndurile lor, Vlaicu îmi șopti cu accentul lui înalt și cu veșnicu-i surîs ironic:

— Ăsta, încă e spețialist!

Aurel Vlaicu ne-a dat un mare moment de emoție, de spaimă, în vara lui 1911, la Blaj. Erau, adunați pe Cîmpia Libertății zeci și zeci de mii de țărani ardeleni, veniți de pretutindeni, la jubileul de cincizeci de ani al „Astrei". Din București veniseră la această sărbătoare mulți fruntași ai vieții culturale, printre care I. L. Caragiale, Șt.O. Iosif, Octavian Goga, Ion Scurtu, George Ranetti, actorul Petre Liciu.

Pe un cer luminos, de un albastru intens, Aurel Vlaicu a zburat deasupra Cîmpiei Libertății, în emoția și în aclamațiile unei mulțimi uriașe.

Cînd s-a dat jos și și-a verificat aparatul, a văzut și el și noi, că din patru șuruburi care fixau nacela, trei lipseau. Scumpul nostru aviator zburase numai cu un șurub...

Victor Eftimiu

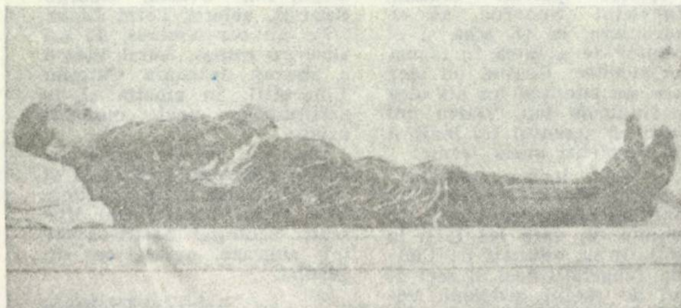
ARHIVA „LUCEAFĂRUL"

Îmi aduc aminte de un zbor al lui Aurel Vlaicu, în 1911, la Blaj, cu prilejul adunării generale anuale a societății culturale „Astra". Era de față și maestrul Caragiale, cea mai strălucită inteligență ce mi-a fost dat să întîlnesc în viață. După ce maestrul ne vorbise o noapte întreagă despre muzica lui Beethoven, a doua zi a ieșit în piața Blajului să vadă defilările țăranilor din satele de prin împrejurimi și sborul lui Vlaicu, singurele care-l interesau. Din defilările țăranilor, conduși de preoți și de învățători în cea mai perfectă ordine, a înțeles puterea principiului de autoritate reprezentat de cărturarii de la sate și spiritul de cumințenie și de disciplină al poporului ardelean. Iar cînd s-a înălțat Vlaicu deasupra Catedralei metropolitane din Blaj, rotindu-se în virajuri îndrăznețe, aclamat de glasurile miilor de privitori, Caragiale a început să plîngă. În lacrimile marelui artist se oglindea întreaga istorie a acestor țărani ardeleni, care s-au dus la Roma să învețe dogmele catolice și s-au întors acasă ca apostoli ai redeșteptării noastre naționale, care țărani, acolo la Blaj, au ascultat fulminantele discursuri ale lui Bărnuțiu și pe Cîmpul Libertății au îngropat rușinoasele lanțuri ale iobăgiei, luîndu-se după craiul munților Avram Iancu. Acum aceiași țărani ardeleni înălțau spre cer pe unul de-al lor ca un simbol al biruinței lor de mîine, biruință care n-a întîrziat nici zece ani. Caragiale n-a ajuns să o vadă și nici Aurel Vlaicu, dar creațiunile amîndurora au fost prinosuri pe altarul ei.

Oct. Tăslăuanu

Rămășițele avionului lui Vlaicu după accident

Vlaicu pe catafalc

DOSARUL

1909. Tot la Binținți, cu mijloace locale, construiește un planor supranumit VLAICU 1909, identic cu aeromodelul îmbunătățit de mai-nainte. Vlaicu a făcut zboruri experimentale folosindu-se de tracțiunea cailor.

În București, unde-l duce Octavian Goga, Aurel Vlaicu sprijinit de Spiru Haret, mai ales, dar și de alte forțe oficiale, construiește prima sa mașină de zburat A. VLAICU I în Arsenalul Armatei din București. Motorul, un Gnôme a fost încercat, recepționat și expediat din Franța de Traian Vuia.

Alt tip de aeroplan A. VLAICU II este construit la Școala superioară de arte și meserii din București, tot cu motor Gnôme.

1912 Aspern Aeroplanul A. VLAICU II într-o competiție de abilitate aviatică, alături de avioane franceze și austriace cîștigă :

1. Locul doi la aruncarea la punct fix.

2. Locul doi la proba de viraj strîns înaintea lui Garros.

3. Locul doi la proba de aterizare la punct fix, după Garros (deși echitabil ar fi fost să li se dea conform rezultatului împreună locul 1—2).

În probele finale Vlaicu și aparatul lui se clasează astfel :

1. Locul doi în aterizarea la punct fix, după Garros (deși și în acest caz se cerea împărțirea locului întîi între cei doi concurenți).

2. Locul doi la proba de viraj strîns, dar înaintea lui Garros.

3. Locul întîi la proba de aruncare la punct fix (de la 300 m. la viteza de aproximativ 60/h).

Citarea lui Garros este justificată de faptul că este consemnat de mai toate istoriile aviației ca unul din cei mai mari aviatori ai tuturor timpurilor.

ARHIVA „LUCEAFĂRUL"

PERFORMANȚEI

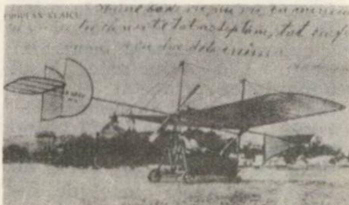
1913. Începe la București construirea noului său aparat A. VLAICU. Pe 13 septembrie, la orele 15 și 20 de minute, decolează cu avionul său A. VLAICU II în direcția Brașov, Orăștie, scopul performanței demonstrative fiind traversarea aeriană a Carpaților.

Sfîrșitul lui Vlaicu și al avionului lui s-a petrecut după relatarea lui Constantin C. Gheorghiu astfel :

„Trecuse de Cîmpina, urcînd mereu, cînd, la un moment dat, ca și cum avionul n-ar mai fi fost pilotat, a început să oscileze, înclinîndu-se cînd pe o parte, cînd pe alta, pentru ca deodată să vireze brusc și să coboare în direcția din care venise, spre satul Bănești.

Drama care s-a petrecut în acele cîteva minute, la sute de metri deasupra pămîntului, n-o va ști exact nimeni, niciodată. Probabil un atac de cord l-a făcut să-și piardă pentru o clipă cunoștința, timp în care avionul, lăsat singur, a început să oscileze de pe o aripă pe alta. În momentul cînd și-a revenit Vlaicu și-a întors avionul spre Cîmpina, ca să coboare cît mai repede pe un teren în apropierea șoselei, unde prietenii care-i urmăreau zborul cu mașina îi puteau veni în ajutor. S-a îndreptat cu avionul spre un teren situat printre livezile din marginea satului Bănești, coborînd probabil cu contactul tăiat, deoarece motorul se mai auzea doar din cînd în cînd. Dar în starea în care se găsea, n-a mai putut aprecia bine distanța care-l despărțea de fîșia de pămînt aleasă, sau a avut o pană de motor, și a ajuns în fața unui grup de pomi care-i bara drumul. Nu avea decît două alternative : ori să intre în pomi, ori să încerce imposibilul, adică să obțină cu viteza pe care o avea, înălțimea necesară pentru a putea trece peste ei. Cea de a doua alternativă a constituit hotărîrea luată, dar avionul lipsit de viteza necesară sustentației, s-a înclinat pe aripa dreaptă și s-a prăbușit la pămînt de la aprox. 20 m. înălțime, îngropînd sub așchiile de lemn, fier și pînză, trupul frînt al marelui Vlaicu".

Avionul lui Vlaicu a fost remarcabil prin noutățile sale constructive, actuale și astăzi în aviație, unele din ele considerate premiere deși ele au fost aplicate prima oară la avionul lui Aurel Vlaicu. Iată, după Constantin C. Gheorghiu, cele 7 noutăți constructive :1. Aripa cu profil variabil. Este o invenție care nici pînă astăzi nu s-a realizat pe deplin în aviația modernă, deși i se recunoaște importanța și necesitatea ; 2. Două elice coaxiale și contrarotative. Aceste elice n-au fost folosite decît de Aurel Vlaicu la vremea lui. Astăzi pot fi găsite la tipurile de avion : „Westlend „VIVERN" 2, Fairi „GAHNE", și la avionul de transport Antonov AN-22 ; 3. Un singur volan pentru pilotare. 4. Tren de aterizaj cu roți independente. Ele au fost preluate de avionul german „Eisler Storch" in 1943 și în zilele noastre de avionul elvețian „Pilatus Porter" ; 5. Frîna la roata aeroplanului. Ea se aplică astăzi în intreaga aviație ; 6. A. Vlaicu III a fost primul aeroplan, construit aproape integral din metal și fuselat aerodinamic ; 7. Inel metalic în jurul cilindrului motorului. Abia la 18 ani după Vlaicu, englezii redescopereau acest inel metalic botezindu-l inelul Naca.

Carte poștală cu fotografia aeroplanului Vlaicu, primită de Aurel de la părinți

Vignetă din seria a III-a a „Luceafărului"

LUMEA PROZEI LUI AGÂRBICEANU

Dacă Octavian Goga este poetul Luceafărului, prozatorul lui este fără îndoială Ion Agârbiceanu. Prozele lui descoperite în cutia poştală apar din ce în ce mai des în revistă. În cele din urmă redactorii şi necunoscutul prozator se întîlnesc. El se dedicase preoţiei şi este corespondentul de dincolo de Carpaţi al lui Gala Galaction, din aceeaşi generaţie, care se dedicase preoţiei. Dacă mai adăugăm şi călugăria lui Arghezi avem la îndemînă o materie de meditaţie asupra vocaţiei complexe a acestei generaţii. Agârbiceanu venea dintre oamenii Transilvaniei pentru care preoţia era un apostolat naţional. Cuprinderea prozei lui extraordinară, îşi găseşte corespondent numai în Sadoveanu, care este şi modelul lui. Spre deosebire de acesta, Ion Agârbiceanu s-a ocupat cu precădere mai ales de lumea de peste Carpaţi. După un mare număr de povestiri, schiţe, nuvele, Ion Agârbiceanu a trecut la roman. Arhanghelii, roman cu o tematică foarte transilvăneană, a apărut întîi în revista Luceafărul în mai multe numere succesive şi apoi în 1914 în volum. După Mara era al doilea mare roman românesc inspirat de realităţi din România vestică. Arhanghelii se înscrie de altfel în istoria romanului românesc ca o operă de seamă, deşi critica s-a arătat rezervată în general cu proza lui Agârbiceanu. Optica comentatorilor începe să se schimbe după ultimul război mondial, cînd se tipăresc de altfel mai multe studii despre opera prozatorului, se începe şi o ediţie mare şi nuvele ca Jandarmul, Stana, Popa Man, Faraonii încep să fie considerate între capodoperele prozei româneşti.

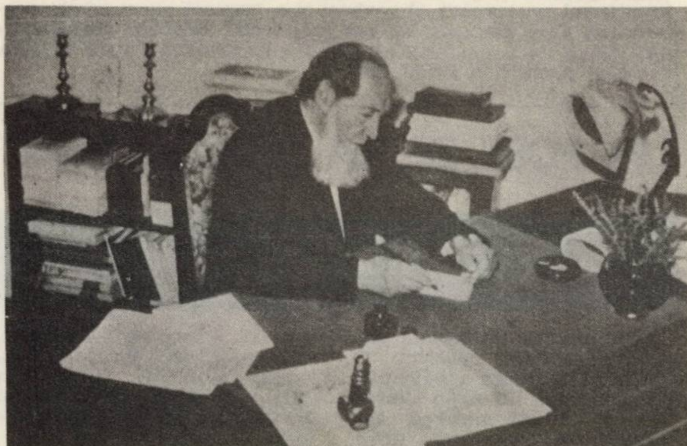
MINA

Două lumi se întretaie şi se întrepătrund în acest roman al lui Ion Agârbiceanu : dintr-o parte avansează încet dar sigur, prin personajul principal Vasile Murăşanu şi centrii pe care-i activează, o anumită faţă a moralei creştine, un corpus de precepte care statuează cumpătarea ; i se opune, de cealaltă parte, o reţea deasă, solid stratificată, de credinţe şi mituri din care izbucneşte căutătorul de aur Iosif Rodean. În roman triumfă acest al doilea fond, morala creştină rămînînd element de fundal, cum este corul în tragedie — încercînd să interpreteze ca pe o pildă întreaga întîmplare din jurul minei de aur „Arhanghelii". Dar există, în acelaşi timp, un anumit fond al înţelepciunii bătrîneşti care reglementează mult mai simplu în colectivitatea rurală faptul neobişnuit, integrîndu-l în devenirea ciclică, istorică. Bătrînii ştiu că aurul va seca într-o zi în minele muntelui şi oamenii vor trebui să-şi reia ocupaţiile de pînă acum. Viaţa locului cunoaşte două „epoci" care „se cam perindă : a aurului şi a economiei" (p. 48 ; prin „economie" autorul înţelege în general agricultură).

Adevăratul triumf al acestei morale trebuie să fie, în concepţia teologică a autorului, în afara romanului, în cei care-l citesc ; el se manifestă ca atare în cugetări tipice, în „pilde", etc. Clericul Vasile Murăşanu nu rămîne, însă, în satul lui de mineri pentru a încerca, prin exemplu personal sau prin predici şi rugăciuni, să-i aducă pe calea dreaptă a cumpătării ; ar fi rezultat, în această situaţie, un roman moralizator, creştin. În realitate, tensiunea interioară a celor două fonduri este captivantă, actuală.

Tînărul cleric îşi caută vocaţia în altă parte, undeva spre cîmpie, declarînd convins că numai făcînd agricultură oamenii descoperă de la sine credinţa. În mintea lui se află, desigur, şi vremurile paşnice, agricole, de dinaintea descoperirii aurului în minele satului care seamănă cu nişte „guri de iad". Ceea ce se petrece acum în Văleni, sat de munte (din zona rocilor dure şi a bradului unde totul este „ţepiş", începînd cu acoperişurile şi scările caselor şi sfîrşind cu sufletele oamenilor, este ca un „vîrtej", o tulburare a minţilor de către „izvorul de aur" care a izbucnit în mina directorului Iosif Rodean. Satul însuşi, aşezat între văi, nu poate fi văzut din nici un punct dintr-o perspectivă unitară : uliţele lui şerpuiesc pe sub stînci, casele „erau aruncate ca din praştie unde şi unde", (p. 42) „împrăştiate printre pietrele risipite" (p. 47) — astfel că fiecare casă, fiecare cătun are o viaţă aparte. Ceea ce-i face pe locuitori să semene, în ocupaţii şi obiceiuri, este mina de sub pămînt la care se gîndesc toţi, care le domină destinul. Biserica se află undeva în centru, unde valea se mai lărgeşte, dar nu către ea tind drumurile : „Vezi drumurile, potecile pe colnice ? Toate trag, toate se-ntîlnesc la mine in curte" (p. 182) declară cu luciditate directorul Iosif Rodean. Curtea lui este locul unde toacă neîncetat — şi pe cele mai mari îngheţuri — roţile hidraulice sfărîmînd bucăţile de piatră auriferă aduse de la mină în carele de boi. Este, apoi, locul de întîlnire a minerilor cînd se întîmplă ceva deosebit în legătură cu munca din galerii. Numai locul din luncă, unde se organizează petreceri popu-

«ARHANGHELII»

lare de sărbători, mai devine un centru asemănător.

Tulburați de „izvorul de aur", oamenii se află într-un „du-te vino" continuu; drumurile lor sînt dezordonate ca și aranjarea caselor pe coastele muntelui. După ce se adună în curtea directorului, se răspîndesc toate cu repeziciune spre orașul din apropiere sau spre „capitală" unde aurul scos din tainițele pămîntului este risipit cu repeziciune, fără a i se cunoaște prețul: „Oamenii aceștia nu prea obișnuiau să se tîrguie: dădeau banii cu un fel de satisfacție, cu un fel de fală" (p. 60). Spre deosebire de ei, plugarul ideal din concepția lui Vasile Murășanu: „Pentru el banul e aproape un lucru sfînt" (p. 73). Munca la mină nu seamănă în nici un fel cu agricultura ci mai degrabă este o ocupație aristocratică, cum ar fi vînătoarea: „Aici nu caută nimeni să culeagă roadele unei sămînțe aruncate de ei, ci aproape totul se razimă pe noroc, pe întîmplare. Nu e o muncă, e o vînătoare" (p. 75). Fetele lui Iosif Rodean chiar participă des la vînători adevărate. Pentru oamenii de rînd, însă, este o vînătoare dublă: vînatul este prins, adunat la un loc și apoi risipit în lume; vînătorii înșiși sînt, la rîndul lor, urmăriți de instituțiile orașului (care au pătruns repede în jurul minei) — sau de „duhurile" ascunse ale minei.

În opoziție cu acest „izvor de aur", Vasile Murășanu caută adevăratul „izvor al vieții", — care nu se poate afla în aceste locuri „infectate de setea de aur". O explicare consecventă a acestui „izvor al vieții" nu aflăm în roman; el poate semnifica, prin contrariu, tot ce nu este contaminat de setea de aur. Totuși, ne rețin atenția expresii folosite redundant de către autor în legătură cu tinerețea, cu forța vitală către educație, cumpătare — expresii construite pe termenul „argint". Minele din munții Vălenilor dau un randament mare în special vara, cînd soarele strălucește puternic afară (chemînd, într-o ordine firească a lucrurilor, țăranii la munca cîmpului). Patronul norocos al minerilor este soarele strălucitor. Pe cînd iarna, care stă sub semnul argintului, indică totdeauna un declin. Iarna se termină aurul din mina „Arhanghelii". Iarna risipesc vălenarii cei mai mulți bani la oraș.

Tatăl clericului, părintele Murășanu, vrea să îndrepte lucrurile din sat numai cu predici ținute în pridvorul bisericii. El înțelege într-un fel aparte necesitatea adaptării preceptelor moralei aspre a cumpătării la realitățile satului de munte în care a „izvorît izvorul de aur". Fiul nu este de acord cu predicile lui, i se pare că trebuie să fie mult mai aspru cu locuitorii aceștia care visează să devină „statui de aur".: „Căci oamenii sînt lași, oamenii se-nchină idolilor, oamenii sînt niște ticăloși îndată ce-i copleșește belșugul" — spune tînărul teolog ca din carte, iar bătrînul preot îi răspunde: „Nu toți, nu toți, tinere. Care-i pornit să cadă, cade. Nu toți! Sînt oameni foarte cinstiți și între avuți." (p. 53). Un „amendament" adus legii de fier în spiritul realităților locale unde religia însăși se exprimă prin prisma ocupațiilor: cutare izvor, de pildă, către care se pornește în procesiune într-o zi de sărbătoare, este „sfînt" pentru că în undele lui (argintii) a fost scăldat un miner grav rănit de o dărîmătură și a înviat pe loc.

Desigur, nu Iosif Rodean este omul care poate infirma legea aspră a cumpătării. El este, într-adevăr, „foarte cinstit între avuți", în așa măsură încît plătește salarii mai mari decît se cuvine, închide ochii cînd minerii iau pentru ei piatră auriferă din mină, oferă băutură în stînga și-n dreapta cu voie bună. Viața lui, este întrutotul „naturală", nu are nimic artificial, nimic adăugat din societatea coruptă a orașului. Cînd vrea să-și dovedească superioritatea la jocurile de noroc între alții, foarte buni cunoscători, abia atunci începe să risipească banii fără cuget. Pentru că norocul lui este cu totul altul. Destinul lui este destinul căutătorului de aur obișnuit cu tainițele pămîntului, care

ARHIVA „LUCEAFĂRUL"

crede orbește în sine însuși și sfidează zeii. Învățat cu răsturnările și revenirile roții sorții, această ultimă cădere este deosebită față de celelalte numai prin amploarea pe care o ia, prin imensele forțe pe care le antrenează. Mina „Arhanghelii", în care el descoperă aur cînd toți credeau că este seacă, aduce venit întregii colectivități și fiecare miner îl respectă pe director ca pe un binefăcător. Cînd mina secătuiește cu adevărat, în sat există deja o categorie de specialiști în minerit care vor trebui să plece spre alte localități, să-și părăsească locuințele în căutare de lucru. Speranța bătrînilor că a doua „epocă", cea a economiei, se va întoarce după epoca aurului se dovedește deșartă : satul românesc este prins în vîrtejul capitalului. Un ciclu încheiat nu înseamnă reluarea lui, ci înghețare și continuare pe alte coordonate : toate minele vălenarilor vor fi cumpărate de către acționari străini urmînd să se redeschidă în mod organizat și să fie exploatate conform legii capitalului. Legea naturală instituită de Iosif Rodean se desființează pentru totdeauna. Vina pe care i-o aduce autorul directorului este că n-a știut să administreze în mod judicios bogăție care nu era a lui, ci a întregii colectivități. Acesteia i se adaugă firea de risipitor a lui Iosif Rodean și contaminarea de societatea orașului din apropiere. De altfel, oamenii din sat încearcă să păstreze ce-a mai rămas din banii ieșiți din mina „Arhanghelii", înființînd o bancă locală. E ceea ce trebuia să facă de la început Iosif Rodean. Desigur, dacă e să căutăm și alți vinovați, unul dintre ei este preotul însuși care n-a putut să-i deschidă ochii omului norocos asupra sensului banului. Vinovată este ignoranța însăși care i-a pus totdeauna pe oamenii simpli în fața unor asemenea probleme dificile care i-au depășit.

Nicolae Georgescu

De Luceafărul sînt legate cîteva din cele mai răsunătoare nume ale literaturii române. Aici își începe cariera literară de rezonanță excepțională Octavian Goga. Tot aici își face începuturile, Ion Agârbiceanu, creatorul unuia din romanele românești memorabile : Arhanghelii. Vasile Pârvan, istoricul și arheologul de un prestigiu spiritual și științific fără precedent, își tipărește cîteva din articolele cele mai caracteristice în Luceafărul. Pe aici a trecut Rebreanu. Au colaborat tot aici Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Gala Galaction, Mihai Beniuc. O antologie ale celor mai bune texte apărute în revista Luceafărul, toate cele patru serii ale ei, ar însemna o selecție cu mai multe dintre poeziile și prozele antologice ale literaturii române. Militantismul permanent al revistei n-a împiedicat cu nimic promovarea unei literaturi de cea mai înaltă condiție. Între scriitorii legați de Luceafărul se află și poetul Aron Cotruș în faza cea mai juvenilă a liricii lui.

UN POET DE LA „LUCEAFĂRUL"

ARON COTRUȘ

Problematica țărănească găsește o expresie deosebit de viguroasă în lirica vindicativă și polemică a lui Aron Cotruș la care subzistă motivele sămănătoriste cultivate într-o manieră pronunțat activistă. Autor al unor compuneri sentimentale de un gust cu totul discutabil, poetul este, în registrul major al liricii sale, o structură predominant combatantă, un revoltat la care mesianismul lui Goga se regăsește amplificat și mai puțin transfigurat. Cotruș este și el un profet al cărui cuvînt neșlefuit tună asupra mulțimilor fără resemnarea elegiacă a lui Goga și la care speranța se convertește în discursuri imperative. Ca toți marii poeți ardeleni Cotruș este un stihinic la care forța deformează tiparele verbului. Ca și la Goga, în mai mare măsură chiar, cuvîntul poetic al lui Cotruș se naște în dezacordul dintre formă și elanul discursiv, interesul mesajului deplasîndu-se către ethos. Poetul este înzestrat cu un temperament vulcanic, toate reacțiile și percepțiile sale fiind „năprasnice", „viforoase". Contemplația lirică există numai în forme tensionate de paroxism : „În potopul de lumină de amiază / Cătunul pare că-i zidit din cărămizi de foc, / Ce-n arșița năprasnică vibrează... / Beat de atîta soare, mă opresc uimit pe loc, / Nou, vajnic sînge-mi clocote în vine — / Parcă se sting și munții de-ntuneric / ce-i simțeam în mine...".

Spațiul rustic cotrușian are o ariditate de pustie prin regresiunea vegetalului sub lumina crudă. Privirea percepe mai ales mineralul, forma masivă, greoaie. Lipsește orice detaliu decorativ și orice vibrație subtilă. Sufletul poetului clocotește stihinic, emoția fiind convertită într-o tectonică primară. Nostalgia copilăriei în spațiul rustic, prezentă la atîția alți poeți ca euforie a memoriei, devine în lirica lui Cotruș ecou sumbru: „În zăpușeala grea / Cîntă un cocoș undeva... / un glas de clopot se-aude, abia, / parc-ar veni de dincolo de viață... / Ceva în mine se fărîmă și îngheață... / M-opresc pe deal și parc-aștept din / alte vremi pe cineva, / iar dangătul ce se-aude abia / parcă tînguie prelung copilăria mea".

Poemele descriptive se nasc dintr-o viziune care supradimensionează, atrasă de masivitate și de sugestia geologicului. Imaginea este expresionistă prin duritate și prin selecția semantică, de o vigoare aspră, ca în poemul antologic **Bivolii** : „Pe șesul vast, prin sclipitor noroi, / se mișc-ur-

suzi, cu paşi înceţi, greoi, / prin stuful de la margine de baltă / noroiul încă umed, în apus, / le dă un luciu straniu, de nespus, / de monştri-aduşi din lumea cealaltă... / şi-amurgul pe spinări li se răsfrînge / în fulgerări şi străluciri de sînge... / Cu paşi trîndavi, cu cozile pe spate, / păşesc încet, prin trestiile uscate, — nostalgice, posace animale... / Sătui de streche, de zăduf, de muncă, / din cînd în cînd priviri piezişe-aruncă / peste pustia luncă... / şi-n ochii lor adînci, neghiobi, / se oglindesc mocniri pustii de robi ; / aprinse zări de-amiezi caniculare, / tristeţi şi-ntunecimi fără hotare... / Şi-aşa cum trec, / greu, / unul ca celalt, / par statui reci tăiate în bazalt, / par statui grosolane, vii, masive / de crunte animale primitive... / Şi cînd peste mocirlele de fier / multicolore raze trec uşor şi... pier, / se mişcă-ncoace-ncolo-ncetişor / prin negurile parcă-mprăştiate / din nepătrunsa noapte ce e-n ochii lor...“.

Bivolii ca şi ţăranii lui Cotruş, sînt fiinţe ale lutului, în constituţia lor predominînd componenta minerală. Animale greoaie şi întunecate, simboluri ale teluricului, bivolii sînt desenaţi în linii apăsate, volume aspre, forme primare. Peisajul este redus la cîteva detalii de sugestie care servesc ca fundal pictural pentru statuile vii în care mocnesc forţe obscure în abisurile unei animalităţi sălbatice. Este unul din momentele rare în care poezia lui Cotruş este descriptivă şi în care poetul este şi „artist“, în care expresia şi sugestia se convertesc în imagine pregnantă, de o picturalitate plină de forţă şi frumuseţe.

Totuşi Cotruş nu este cum s-a spus, un poet monocord; în peisajul liricii sale se luminează oaze de puritate sărbătorească oarecum înrudite cu poezia sa minoră de album, dar de o altă calitate şi de cu totul alt gust. Chiar dacă asemenea înseninări sînt excepţionale, ele colorează diferit imaginea. Sînt evaziunile unui poet profund implicat de propriul său militantism căruia structura sa masivă şi temperamentul viforos îi îngăduie totuşi mici fantezii luminoase şi nostalgice : „Răsăritul : blond, fantastic faur / îmbracă-n aur / biserica cu turlă şi cu ziduri albe... / Eu trec pe-o cărăruie printre troscoţel şi nalbe / şi printre tineri pruni în floare... / trup al meu şi suflet de Duminică, / unde sînteţi voi ? ! / mai învia-veţi oare ?“

Peisajul cotruşian este însă de obicei lipsit de culoare, dominat de masivitatea formelor. Cromatica este redusă

LVCEAFĂRVL

Cărţi

Aron Cotruş

la alb, negru şi fumuriu, totul sugerează asprimea, vigoarea, caracterul primar. Reprezentările poetului conţin un simbolism simplificat, însoţit de intervenţia directă, de vocea poetului răsunînd din off, comentînd şi explicînd imaginea : „Un plug s-apropie din zarea fumurie-a şesului... / Un vînjos, înnourat ţăran îl ţine liniştit de coarne, / Şi ca un negru şarpe uriaş ce dă să se răstoarne / Se-ntinde brazda lucie, sub cer, pe urma lui, / Iar înaintea ei, domol, / Boi şi om s-apropie din depărtări spre mine / Ca din altă lume... // Zările se limpezesc uşor-uşor în faţa mea / Şi nu ştiu cum, îmi pare că din fundul vremilor / Un străbun puternic, cu obrajii arşi de soare, / cu cămaşa albă, / Îşi mînă prin ogorul ceţii şi al veacurilor / Plugul lui de lemn şi boii trudnici, către mine...“.

Ţăranii lui Cotruş, croiţi pe tipare supradimensionate, neguroşi şi masivi, bolovănoşi şi stihinici, prevestesc viziunea de mai tîrziu din lirica lui Ion Gheorghe.

Imaginea ţăranului cu boii revine de altfel ca motiv în reprezentarea lui Pillat sau a lui Arghezi, de fiecare dată cu alte semnificaţii şi cu alte echivalenţe vizuale.

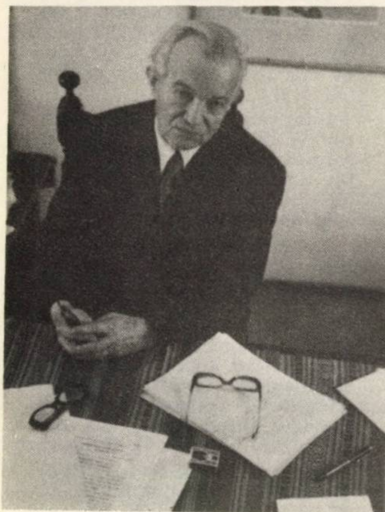
Poezia lui Aron Cotruş este însă preponderent lirică socială şi militantă, construită fără economie de mijloace retorice, discursul fulminant fiind contaminat de pamflet. Titlurile au uneori rezonanţă de manifest **(Către plugari, Plugarului, Izbînzi iţi vestesc, Cuvinte către ţăran, Cel tare nu plînge, Aruncă-ţi fluierul).**

Discursul versificat conţine, simplificată, problematica ţărănească în formele ei cele mai acute. Apelul adresat direct este imperativ, limbajul frust, verbul percutant, dar rămîne netransfigurat poetic, deci simplu text publicistic : „Ce-ar face mîrşavii ciocoi / de n-aţi fi voi, / voi, boi greoi / în juguri noi, / la pluguri noi ? !... / Ce-ar zice putrezii ciocoi / dac-aţi ara doar pentru voi, / dac-aţi săpa doar pentru voi / de n-aţi mai îndura nevoi / prin vînt, prin arşiţă, prin ploi / pe lîngă voci, pe lîngă boi, / în pluguri noi / de pluguri noi / pentru prăsile de ciocoi / cu sufletele de noroi / cu cărnurile de puroi / cu gînd şi fapte de gunoi ? ! / (...) / în pacea aspră, în război, / a ţării talpă sînteţi voi, / a ţării straje sînteţi voi / ţărani pietroşi, ţărani greoi... / sus ! — zorii vremurilor noi / vor izgoni de printre voi, / cu sape noi / cu coase noi / ca pe o haită de strigoi / pe cei din urmă grofi şi ciocoi“.

Virulenţa versurilor sale o întrece pe aceea a poemelor argheziene, din ciclul 1907, scrise de altfel şi mult mai tîrziu.

Sultana Craia

O CHEIE PIERDUTĂ:

Mihai BENIUC

POET AL «GAROAFEI ROŞII»

CAZUL BENIUC

Cu poezia lui Mihai Beniuc, care debuta strălucitor şi impetuos cu **Cîntece de pierzanie**, s-a petrecut un fapt care nu poate fi pusă în întregime pe seama productivităţii nediferenţiate de spirit critic a poetului. Sînt şi alţi factori care au contribuit la intrarea poetului într-un con de umbră. Cariera poetului începută exploziv a devenit înaltă şi multicoloră la maturitatea poetului, timp în care era şi secretar sau preşedinte al Uniunii scriitorilor. Volumele, de poezie mai ales, au început să vină unele după altele, semn al unei prolificităţi remarcabile, dar n-a fost vorba numai de atît. Valoarea poetului şi a poeziei lui a început a fi supradimensionată de critica literară obedientă a momentului. S-a produs în chip fatal un fenomen de saturaţie şi de uzură morală. Poetul folosea vechile coarde, dar şi altele noi. Sînt volume în care poezia ocazională abundă şi, deşi semnul vocaţiei este prezent, ea este sub nivelul celei de început.

Critica poate compromite prin insistenţă disproporţionată un scriitor, cu atît mai mult cu cît o parte a operei lui permite şi tocmai aceea este exhibată cu insistenţă. Adevărata poezie a lui Mihai Beniuc are altă faţă şi de instalarea unei imagini false a poeziei lui este vinovat nu numai prolificul poet ci şi critica literară care a preaslăvit fără scrupul producţia perisabilă a poetului, în pofida celei valoroase care era şi ea la îndemînă.

Al doilea motiv al degringoladei faimei lui Mihai Beniuc este legat de cariera lui în sînul breslei literare. Mihai Beniuc a fost preşedintele breslei scriitoriceşti. În 1965, în contextul marilor schimbări şi înnoiri prin care trecea ţara, Mihai Beniuc părăseşte preşedinţia Uniunii scriitorilor într-un cadru în care unii participanţi ţin să lege de numele lui Mihai Beniuc toate închistările şi injustiţiile anterioare. Disgraţia lui Lucian Blaga a fost pusă, spre exemplu, pe seama acestui preşedinte al Uniunii scriitorilor şi chiar de curînd voci pătimaşe au ţinut să repete acuzaţia. Este vorba însă de crearea unui ţap ispăşitor. Formula „ţapilor ispăşitori", ştim, are rolul de a disculpa pe alţii. Acuzele care i se aduc sînt clamoroase şi confuze. Să reţinem că Mihai Beniuc a fost preşedinte o foarte scurtă perioadă : 1962—1965, în timp ce preşedinte onorific era Tudor Arghezi, iar preşedinte activ poetul **Cîntecelor de pierzanie.** În faza anterioară, '56—'62, preşedintele a fost Mihail Sadoveanu, iar Mihai Beniuc, prim secretar. Singura învinuire palpabilă este cea privitoare la Lucian Blaga. Într-un roman, **Pe muchie de cuţit**, Mihai Beniuc face un portret negativ **Marelui anonim** prin care-l înţelege pe Lucian Blaga. Datorită conţinutului filozofiei lui, autorul **Trilogiei culturii** fusese clasat de mult de aşii criticii proletcultiste a vremii, (printre care Mihai Beniuc n-a fost), drept un fascist, dacă nu un fascizant. Mihai Beniuc n-are nici o originalitate în această direcţie şi nu-şi poate revendica nici proprietatea etichetei şi nici a întîietăţii. Mihai Beniuc nu este apoi autorul vreunui act administrativ împotriva lui Lucian Blaga. Cazul Lucian Blaga nu a fost creat de Beniuc, chiar dacă prin romanul **Pe muchie de cuţit** şi-a lăsat negativ amprenta în istoria problemei. Dar singura oară cînd Lucian Blaga a reacţionat în scris a fost în acest caz. Memoriul scris de el atunci, neexpediat după cît se pare niciodată, a fost scos la lumină recent, mai întîi de **Manuscriptum** şi apoi tipărit integral de revista **Echinox**. Fluturarea acestor documente nu probează că Mihai Beniuc şi-a folosit abuziv funcţia împotriva lui Lucian Blaga. Ele servesc mai mult pentru vechi răfuieli cu Mihai Beniuc, decît pentru clarificarea cazului Lucian Blaga. Este apoi de văzut dacă Mihai Beniuc, om al convingerilor neabătute, cum nu s-a

intimplat cu mulți dintre adversarii lui care au fost adevărate giruete politice și literare, a scris portretul lui Lucian Blaga din convingere sau împins de pasiuni mărunte. Este limpede că pentru poetul Mihai Beniuc, comunist din ilegalitate, filozofia lui Lucian Blaga nu reprezenta un ideal intelectual. A-i reproșa consecvența nu e justificat. A-i imputa o situație pe care n-a creat-o, cazul Blaga, este iarăși exagerat. Discuția poate începe de acolo de unde Mihai Beniuc putea face ceva pentru poet și n-a făcut-o. Dar această latură a chestiunii n-a fost încă abordată de nimeni. Amintim, în plus, aici rolul decisiv pe care l-a avut Mihai Beniuc în repunerea în circulație a lui Octavian Goga. După cum și prefața care a prezidat lansarea pe firmamentul poeziei românești a lui Ioan Alexandru.

O CHEIE PIERDUTĂ

Un exemplu de cum au fost uzate prin abuz și deviate de la sensul și rostul lor adevărat unele poezii ale lui Mihai Beniuc, ne oferă colaborarea lui la **Luceafărul** de la Sibiu 1941—1944, și poeziile publicate și scrise în această perioadă aici sau în volumele de poezie. Odiosul dictat fascist, care răpea o parte a pămîntului românesc dăruindu-l unui stat fascist cu tendințe expansioniste, e vorba de Ungaria lui Horthy, a stîrnit o mare revoltă în sufletele milioanelor de români. Fără un artist care să rezoneze la această tragedie națională, sentimentele acestea s-ar fi pierdut. Iar scriitorul care s-a făcut cutia de vioară a acestui cîntec a fost în primul rînd Mihai Beniuc. El a strîns o parte a poeziilor inspirate de tragicul eveniment în volumul **Orașul pierdut**, apărut la București în colecția **Cartea refugiatului ardelean**, (1944) altele sînt tipărite mai tîrziu în volumul de **Versuri alese** din 1949.

Mihai Beniuc și poezia lui au trăit un ciudat proces de înstrăinare semantică, cum n-a mai trăit decît tot poezia unui transilvănean, a lui George Coșbuc, **Noi vrem pămînt**.

Frontispiciu din prima serie sibiană

Lui Octavian Goga

Vestite cîntăreț al jelei noastre,
Octaviane Goga din Ardeal,
Ascultă din cerurile-albastre
Cum plînge iarăși Oltul val cu val.

A-nstrăinării spornică omidă
In codrii noștri roade tot frunzișul,
Și povestește numai de obidă
Spălînd mormîntul tău cu lacrămi Crișul.

Privesc în zări feciorii de pe Mureș
Proptindu-se îngîndurați în coasă —
In pieptul lor mocnește frîntul iureș...
Și iar pornesc mai îndîrjit la coasă !

Pe umilele prispe de la sate
Durere torc nevestele din caier,
O doină de suspine sfîșiate
Urzește toată jalea lor prin aer.

Din vîrfurile lor de piatră
Amar adună Moții în ciubară,
Și cu amar se-ntoarnă iar la vatră
Ducîndu-l în desagă de la țară.

Iar în puterea nopților pustii
Iși sună Iancu fluera nebună,
Gem codrii sguduiți din temelii
Și stropi de sînge picură din lună.

Coboară și tu iarăși printre noi,
Potop de lacrămi să vărsăm pe lume,
Să spele viața asta de noroi
Să nu-i mai știe nimenea de nume.

Mihai Beniuc

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ, ARTĂ ȘI CULTURĂ GENERALĂ

COMITETUL DE REDACȚIE:

VICTOR PAPILIAN, D. D. ROȘCA, OLIMPIU BOITOȘ, MIHAI BENIUC ȘI GRIGORE POPA

Colaboratorii revistei: Ion Agârbiceanu, Mircea Alexiu, Simion Anderco, Nicolae Balcă, A. P. Bănuț, Zevedei Barbu, V. Beneș, Lucian Blaga, Lucian Bologa, Alex. Ceușianu, Paul Constant, V. Copilu-Cheatră, Dimitrie Danciu, Al. Dima, Petru Drăghici, Ioan Fruma, Virgil Fulicea, Ion Gherghel, Gherghinescu Vania, Vasile Gionea, Victor Iancu, Șt. Manciulea, Grigorie T. Marcu, Aurel Marin, C. Munteanu, Teodor Murășanu, M. Nanu, Ionel Neamtzu, Al. Negură, Vasile Netea, Ionel Olteanu, Petre Pascu, Horia Petra-Petrescu, George A. Petre, Licu Pop, George Popa, Iulian Popa, O. F. Popa, I. Popescu-Sibiu, Marcel Romanescu, M. Samarineanu, Constantin Sassu, I. V. Spiridon, D. Stăniloae, Octav Șuluțiu, Gabriel Țepelea.

Comitetul de redacție și colaboratorii seriei a III-a

Poezia lui Coşbuc a fost difuzată la 1907 ca manifest al răscoalei. Dar ea nu era legată de răscoală. A fost prezentată mai tîrziu după 1944 ca o poezie care exprimă injustiţia, de clasă, protestul ţăranului care vrea pămînt. Dar ea este scrisă la 1894, cind se judeca la Cluj procesul Memorandumului. Cînd vocea impilatului din **Noi vrem pămînt** se ridică la cer strigînd : **„Voi ce-aveţi îngropat aici ? / Voi grîu ? Dar noi strămoşi şi taţi"**, imprecaţia capătă sensul adevărat numai în contextul originar. Tema nu este deci numai lupta de clasă, cum a spus-o critica anilor '50, ci lupta naţională a românilor.

Cu poezia lui Mihai Beniuc s-a petrecut acelaşi fenomen de deposedare al sensului autentic a unei bune părţi a versurilor lui. Promoţii după promoţii au învăţat la şcoală că poezia **Cîntec de primăvară** este expresia infierării exploatatorilor de ieri, în limbajul de atunci „foştii", burghezo-moşierimea care se agăţa de fostele privilegii :

„În zadar vă sbateţi şi asudă
Fruntea voastră galbenă ca ceara,
Nu puteţi, degeaba-i orice trudă,
Să legaţi cu lanţuri primăvara"

Dar versurile acestea, apărute în estetizanta serie a III-a a **Luceafărului**, vorbesc despre inevitabila dezrobire a Transilvaniei de Nord de sub ocupaţia horthystă. Nenumărate sînt acum poeziile lui Mihai Beniuc care vorbesc aluziv şi transparent despre intolerabila situaţie a românilor intraţi sub călcîiul feroce al ocupaţiei horthyste, autoare de incredibile masacre pe un teritoriu care nu-i aparţinea. Condiţiile momentului, cenzura antonesciană nu permiteau atacarea deschisă a sîngerîndei împrejurări istorice. Totuşi, Mihai Beniuc a găsit calea şi mijloacele să vorbească despre acest rapt istoric. Celebrul **„E slobod să mai cînt în România ?"** priveşte această situaţie de interdicţie cenzorială, pe care poetul a ştiut s-o învingă. De aici vine scrisoarea către Octavian Goga : **„A-nstrăinării spornică omidă / În codrii noştri roade iar frunzişul / Şi povesteşte numai de obidă / Spălînd mormîntul tău cu lacrămi Crişul"**. Din această pricină versurile acestea au o cheie, o cheie simplă, care se oferă de la sine dacă le aşezăm în contextul lor de origină. **Despărţirea de o garoafă roşie** este despărţirea de pămîntul pierdut şi de Cluj : **„Sărut cu buze arse huma / Din care tu sorbit-ai sînge. / În pribegie plec de-acuma, — / Garoafă roşie, nu plînge"**. Acest mesaj floral este dezlegat chiar de poet în poezia intitulată limpede **Mesaj garoafei roşii de la Cluj**, datată Buc. 3 sept. 1944 : **„Lungi patru ani purtarăm dorul / Garoafei roşii de la Cluj — / Garoafă roşie nu plînge, / Că ne vedem acuş, acuş !"** Tot de acum e **Durerea românească** : **„A trebuit să-mi pun căluş pe coardă, pe-a inimii, că prea era nebună"**. Cu faţa-n asfinţit plînge acelaşi teritoriu pierdut în asfinţire : **„Cîmpuri pustii, apusuri sîngerate. / Stă plopul singur, clătinat de vînt. / De dorul ţării mele-nstrăinate / Dă iarăşi frunza veştedă cuvînt"**. Versurile sînt agitatorice, au un suflu de răzmeriţă şi apelează la marea figuraţie a răscoalelor ardelene : **„A fost pe-aici odată unul Horea..."** Antologică este **Umbra lui Gelu** care, asemeni fantomei din Hamlet, cere răzbunare **„Vai mie ! aici este moarte, blestem ! / Eu însumi printre umbre o umbră, / Pe cine să chem ? / Gelu de-o mie de ani prin codru tot umblă !"**

Ajunul de sărbătoare de la Cluj celebrează înseninat evenimentele : **„Veşti mai mîndre ca-n poveşti / A zvonit prin frunză vîntul. / Nemeşii s-au strîns la sfat : / Şoaptă, spaimă, li-i cuvîntul — / Vin, sosesc, ne-nduplecat, / Oşti ruseşti şi româneşti !"** Reactualizarea mai vechii poezii **Ursul românesc** în **Oraşul pierdut, Cartea refugiatului ardelean** nu este întîmplătoare. Abia aici poezia îşi potenţează sensurile şi capătă veritabila-i greutate : **„Prin nas i-au petrecut verigă, / Şi tot mai mormăie urîtul, / Mai mormăie, dar nu prea strigă, / Că-i trage cu veriga rîtul! / Dansează ursul românesc"**. Nici **Toboşar al timpurilor noi**, scrisă în timp ce armatele ruse şi române se îndreptau către Cluj, nu poate fi ruptă de acest context, aşa cum a făcut o critică mai veche. Poet al **Garoafei roşii** simbolice, al **Oraşului pierdut**, Mihai Beniuc se aşează, prin puritatea vocii şi ardenţa credinţii, prin cîntarea jelei ancestrale, alături de Octavian Goga.

Reproducere după I. Teodorescu Sion (Luceafărul, seria a III-a

UN AMERICAN DESPRE ÎNCERCĂRILE DE DEZNAŢIONALIZARE A ROMÂNILOR DUPĂ 1900

Revista Luceafărul **apărută la Budapesta în 1902 şi literatura pe care ea o publica sînt în strînsă legătură cu climatul social şi politic din imperiul dualist austro-ungar. Pentru a înţelege iniţiativa lui Goga şi a colegilor lui de redacţie şi de generaţie, justificarea istorică a gestului lor literar şi politic, sînt necesare cîteva informaţii asupra contextului în care apărea revista** Luceafărul **şi în care trăia majoritatea românilor din Transilvania. Politica de deznaţionalizare forţată a fost preocuparea de seamă a guvernanţilor unguri ai vremii. Împotriva ei românii au dus o bătălie de durată, punctată adesea de procese urmate de detenţii cunoscute. Asupra acestei situaţii prea puţin cunoscută de cititorii de astăzi îl lăsăm să vorbească pe ziaristul american** Milton G. Lehrer **care a vizitat România după brutalul dictat fascist din 1940, a întreprins o lungă investigaţie la faţa locului în Transilvania, a stat de vorbă cu români din judeţele sacrificate prin dictat şi a scris o carte tipărită în franceză şi română cu un titlu semnificativ : ARDEALUL PĂMÎNT ROMÂNESC. Reproducem din ediţia românească a cărţii (Bucureşti, 1944) cîteva capitole închinate perioadei în care tinerii scriitori români la Budapesta şi Sibiu scoteau una din marile reviste literare româneşti de după 1900.**

A MAGYARORSZÁGI ROMÁNOK

BIZALMAS HASZNÁLATRA

HUSZÁR ANTAL

Foaie de titlu a cărții lui Huszár Antal care conține măsurile pentru desființarea românilor ca națiune

INTOLERANȚA, CAUZA PRIMORDIALĂ A PRĂBUȘIRII MONARHIEI DUALISTE

Oameni politici clar văzători, publiciști și ziariști cu renume mondial, au fost unanimi în a recunoaște că politica intolerantă a guvernanților maghiari față de naționalități a produs în centrul Europei un focar de neliniști și tulburări, extrem de periculos pentru pacea întregului continent.

Încă din 1890 Lordul Fitzmaurice atrăsese atenția guvernanților dela Budapesta, într-o serie de articole publicate în „Pall Mall Gazette" din Londra, asupra consecințelor incalculabile, și chiar fatale, pe cari putea să le aibă pentru Austro-Ungaria atitudinea lor provocatoare față de toate naționalitățile din imperiu în general și față de românii transilvăneni, în special.

Wickham Steed merge mai departe încă și consideră politica de opresiune budapestană față de naționalitățile conlocuitoare drept una din cauzele principale generatoare ale războiului mondial. (Cuvînt introductiv, scris în 1930, la cartea lui G. Moroianu : „Les luttes pour la liberté des roumains transylvains").

Pe de altă parte, C. Xeni declară că conducătorii politicii maghiare din 1914, în frunte cu primul ministru, contele Ștefan Tisza, vedeau, în deslănțuirea războiului, salvarea maghiarismului.

Greșeală de perspectivă, care trebuia să fie fatală atît pentru dubla Monarhie cît și pentru visul de mărire incomensurabilă al Ungariei.

Mai posedăm încă, în afară de nenumăratele mărturii străine, și o prețioasă mărturie maghiară. Diplomatul maghiar, baronul J. de Szilassy, în lucrarea sa „Der Untergang der Donau-Monarchie", **apărută după război la Berlin, scrie textual : „Cauza care a provocat prăbușirea Monarhiei trebuie căutată nu numai în politica ei generală, dar deasemeni în politica Ungariei care a făcut imposibil sistemul guvernămîntului federal, impiedicînd în același timp perfecționarea acestui sistem în statele austriece".**

Acest scriitor maghiar este unul dintre puținii care au recunoscut greșelile săvîrșite de guvernanții țării sale în trecut. „Nenorocirea noastră, spune el, a început în ziua în care a fost introdus dualismul austro-ungar. Dualismul a fost o anomalie și el a însemnat dominația maghiară și germană (ceea ce contrazice faimoasa teorie a antigermanismului habsburgic din „Mein Kampf") asupra celorlalte popoare ale monarhiei, stare de lucruri pe care civilizația timpurilor noastre nu o putea tolera". (pag. 40). Și baronul Szilassy continuă : „La adăpostul armatei comune, Ungaria, sau mai bine zis magnații unguri stăpînii ei, au pus în practică maghiarizarea naționalităților, crezînd că ceea ce este imposibil în lumea întreagă s-ar putea înfăptui la Budapesta". „Noi, ungurii, **continuă el,** n-am vrut să învățăm nimic, n-am vrut să ținem seama de faptul că Ungaria orientală era locuită de români și, mai mult încă, că aceștia constituiau majoritatea. **În 1864, Austria acordase românilor autonomia națională. Trei ani după aceea Ungaria a violat această autonomie.** O ASTFEL DE TORTURĂ A UNUI POPOR ÎN SEC. al XX-lea **ERA PUR ȘI SIMPLU INTOLERABILĂ. Sistemul federal era singurul care ar fi putut impiedica catastrofa. Totuși Ungaria nu l-a vrut".**

Baronul Szilassy nu este de altfel singurul om politic maghiar care a recunoscut coram populo vinovăția intoleranței în destrămarea Ungariei și care a țintuit la stîlpul infamiei metodele barbare care au caracterizat guvernarea maghiară în primul deceniu al sec. al XX-lea.

Contele Ștefan Bethlen însuși face mea culpa, renegîndu-și astfel trecutul de intransigență șovină. „Dacă, începînd din 1867, am fi recurs, spune el în 1932, la o sutime măcar din lupta comparabilă cu ordinea corectă, cu tratamentul egal, în cazul acesta în 1914 problema naționalităților, în esența ei, ar fi fost rezolvată".

Ce dovadă mai concludentă despre tratamentul inuman la care au fost supuși românii în Ungaria veacului al XX-lea, decît această recunoaștere formală a înșiși acelora care erau în fruntea mișcării de asuprire ?

. . . .

Ințelegem tăcerea multor dintre istoricii unguri asupra conflictului dintre naționalitățile din Ungaria și nația maghiară. Ceea ce nu înțelegem, însă, este atitudinea unora dintre istoricii maghiari care își fac un titlu de glorie din pretinsa lor obiectivitate și care caută să justifice politica de maghiarizare forțată pe care întreaga opinie publică a lumei civilizate a înfierat-o în curs de decenii.

PROFESORUL DOMANOVSCHI ȘI PROBLEMA TRANSILVANIEI

Astfel, profesorul Alexandru Domanovschi dela Universitatea din Budapesta, într-o lucrare recentă în care polemizează cu ilustrul savant român Nicolae Iorga (La méthode historique de M.N. Iorga), după ce ne dă o dovadă amplă de obiectivitate care-l animă atribuind marelui istoric român — a cărui erudiție s-a impus respectului tuturor oamenilor de știință din lume — epitetele de : „fals istoric cu capricii de autor de teatru", „jongleur" și „mistificator", trecînd la analiza tendinței maghiarizante a înaintașilor lui, încearcă s-o justifice prin „ideologia drepturilor omenești", cari „începînd dela Revoluția Franceză a provocat dispariția particularismelor tuturor evoluțiilor de interes local".

„Maghiarii, spune profesorul Domanovschi (pag. 33 op. cit) au căutat să rezolve problemele politice în spiritul nouilor idei cari în Franța, după ce au măturat rezultatele evoluțiilor particulariste, au izbutit să creeze unitatea țării ; naționalitățile dimpotrivă s-au străduit să facă să li se recunoască exigențele lor și viața lor națională, conform vechiului lor particularism".

Ne-am aflat deci, după afirmațiile istoricului citat, în fața unui conflict între principiul unității, reprezentat prin nația maghiară și cel al particularităților diferitelor națiuni conlocuitoare, conflict care în Franța a luat sfîrșit prin triumful Franței unitare asupra provinciilor componente.

Nu știm dece profesorul budapestan atribuie revoluției franceze rolul de unificator al Franței, unificarea — după umilele noastre cunoștințe istorice — fiind fapt îndeplinit cu mult înainte de izbucnirea marei revoluții franceze. Dar aceasta este o chestiune străină de lucrarea noastră.

Ceeace știm însă, cu preciziune, este lipsa completă de corespondență între lupta violentă dusă de maghiarism împotriva națiunilor locuind pe teritoriul Ungariei și între sforțările de unificare din Franța, evoluția particularismelor a fost canalizată în spre unitate printr-un fenomen firesc. Particulele din „tot" au sacrificat pe altarul unității, care îi lega, micile particularități cari îi despărțeau.

Unitatea politică a Franței este o împlinire aflată la capătul unui proces natural evolutiv. Pentru a ajunge însă la acest rezultat pozitiv a fost necesară preexistența — și acest lucru esențial d. Domanovschi dela Universitatea din Budapesta îl omite cu bunăștiință — a unei unități naționale, fără de care unitatea politică nu este decît un cuvînt fără sens.

Franța unitară a fost creată pe fondul comun galo-romano-franc. Acest fond comun a creat comunitatea de amintiri și de tradiții, pe de o parte, comuniunea de aspirațiuni pe de altă parte, într-un cuvînt : nația franceză.

. . . .

In regiunile carpatice exista, e adevărat, o unitate asemănătoare cu aceea care s-a realizat în Franța. Această unitate este aceea a românilor de pe ambele versante ale masivului carpatic, care s-a impus întregei omeniri cu aceeași impetuozitate de care au dat dovadă francezii dela Oceanul Atlantic pînă la Munții Jura și din Bretania pînă la Marea Mediterană, atunci cînd sforțările lor au evoluat în spre unitate.

Ungaria a vrut să împiedice o uniune firească, care în mersul ei vijelios dărîmă orice obstacol, înlocuind-o cu creația artificială a imaginației lor. Era fatal ca o asemenea încercare să eșueze în mod lamentabil, cu atît mai mult cu cît însuși elementul centralizator era lipsit de forța unității, fiind un conglomerat de nații, a cărei sudură era formată nu din idealuri și din amintiri, ci din interese materiale de castă.

Mărturie prețioasă în această privință ne oferă cartea sociologului maghiar Josef Diner-Denes („La Hongrie. Oligarhie. Nation. Peuple") în care cetim : „La unguri, ideea națională are un înțeles cu totul special, ea excluzînd cu desăvîrșire massa populară, națiunea fiind formată în mod exclusiv din oligarhie, iar interesele naționale fiind simple interese de castă".

„De altfel, spune fostul ministru al Republicii Ungare, cei mai mulți dintre oligarhi nici nu sunt de rasă maghiară, din vechea nobilime ungurească ne mai rămînînd decît resturi. Nobilimea, spune Denes, este formată din tot felul de nații : huni, avari, slavi, iazigi, secui, franci, saxoni, valahi și valoni și numeroși cavaleri străini rătăcitori veniți odată cu regii Caselor străine. Toți aceștia formau un ciudat amestec de rasă și de limbă. Singurul element de legătură dintre ele îl constituiau privilegiile".

Învățatul ungur Tibor Jóo, ocupîndu-se și el de bazele structurale ale nației sale (Nouvelle revue de Hongrie) este silit în fața evidențelor să recunoască că nația ungurească „nu este bazată nici pe legături de sînge și nici pe legături etnice", conceptul de naționalitate maghiară reducîndu-se la noțiunea de nobilime maghiară. „La nation hongroise est l'ensemble des membres de la Sainte Couronne et ces membres sont la noblesse".

Prin însăși natura lucrurilor, națiile autohtone conlocuitoare cu maghiarii pe teritoriul invadat de ei și-au păstrat caracterul lor național particular, neintegrîndu-se nației dominante, căci caracterul social al noțiunii de naționalitate maghiară îi excludea de plano.

Statul maghiar, după cele afirmate de d. Tibor Jóo, era anațional, supra-național, cunoscînd două categorii bine distincte : „privilegiații, cari formau națiunea și clasa de jos (les roturiers), burghezii și șerbii cari nu sunt membrii națiunei, dar cari trăiesc o viață etnică autonomă".

Or, românii erau în quasi-unanimitatea lor țărani, reduși în șerbie de nobilimea maghiară. Ei erau excluși ipso facto dela privilegiile nației dominante. Deci, din primele timpuri, Ungaria, după însăși mărturisirea învățaților ei, era locuită de două categorii bine distincte : de o parte nobilimea, formată din cele mai variate

tipuri etnice şi care constituia naţia şi poporul, format din massele autohtone, cărora li se refuza naţionalitatea maghiară.

Această situaţiune s-a perpetuat de-alungul secolelor, întărind în naţionalităţi conştiinţa lor naţională (...). Cînd, mai tîrziu, guvernanţii s-au declarat gata să-i recunoască pe români drept maghiari, era prea tîrziu. Românii deveniseră conştienţi de nobila lor origine daco-romană şi luptau prin toate mijloacele împotriva tentativelor de a fi înglobaţi cu forţa în maghiarism.

Explicaţiile sincere ale d-lor Denes şi Tibor Jóo vin să sdruncine din temelii şubredul eşafodaj construit ad-hoc de d. Domanovschi. În faţa unor asemenea explicaţiuni categorice, problema luptei dusă împotriva naţionalităţilor îmbracă cu totul alt aspect decît acela pe care caută să i-l imprime profesorii dela Budapesta.

Lupta, departe de a avea caracterul unei încleştări ideologice între unitatea pe cale de a se împlini şi componentele ei, îmbrăca un caracter cu totul materialist. Problema maghiarizării prin forţă era pur şi simplu o problemă de dominaţie politică.

Maghiarii fac parte din categoria popoarelor cu „presiune demografică slabă şi mijlocie" (cf. Dr. Anton Reithinger). Pe teritoriul Transilvaniei, ei au întîlnit o populaţie românească, bucurîndu-se de o „supra-presiune demografică". Singura soluţie logică şi raţională a problemei era colaborarea pentru binele ambelor naţiuni conlocuitoare. Guvernanţii n-au înţeles însă să coopereze, ci au vrut să înglobeze în naţia lor, atît de redusă numericeşte, impunătoarea massă a milioanelor de români.

Dacă numărul puţin ridicat al maghiarilor ar fi găsit în forţa rasială o compensaţiune, desigur că raportul de forţe între elementul dominant unguresc şi cel aservit al minorităţilor n-ar fi fost atît de desavantajos.

. . . .

Încă din 1859, colonelul austriac Iankovschy preconiza unirea saxonilor cu maghiarii pentru înfrîngerea „forţei brutale a românilor" iar în 1905, Andrei Balabas, înverşunat maghiarizant, făcea să se profileze în faţa maghiarilor aspectul unei Transilvanii în care românii aveau să cucerească într-o zi puterea. „Nu este decît o chestiune de timp", scria el denunţînd forţa crescîndă a massei româneşti din Transilvania. În 1913, fostul premier Coloman Szell era şi mai categoric încă, afirmînd la Cluj : „Ungurii au pierdut Ardealul !"

În loc să o slăbească, persecuţiile au întărit forţa de rezistenţă a românismului, solidaritatea naţională călindu-se sub văpaia asupririlor.

Însuşi profesorul Domanovschi recunoaşte, după încercările sale infructuoase de a justifica acţiunea de maghiarizare, că tot mai bună ar fi fost calea pe care au ocolit-o înaintaşii săi şi anume „aceea a respectului fiinţei naţionale a tuturor popoarelor locuind în Ungaria".

„Trebuie să mărturisim, spune el, că recunoaşterea vechilor privilegii particulare ar fi servit mai bine cauza înţelegerii cu naţionalităţile".

LEGEA APPONY

Istoricul maghiar se gîndeşte desigur la furibunda campanie de desnaţionalizare dela începutul secolului nostru, care a culminat prin faimoasa lege Appony, destinată, în intenţia legiuitorului din 1907, să sfărîme cea mai puternică redută a rezistenţei românilor din Transilvania : şcoala.

Popor de ţărani, românii îşi păstrau fiinţa lor naţională prin menţinerea limbii materne. Şcoala primară constituia armătura întregei vieţi naţionale româneşti, pe care se sprijinea întreg viitorul neamului românesc din Ardeal.

Şcolile superioare puteau fi maghiarizate, atîta timp însă cît fundamentul vieţii româneşti — şcoala primară — era românesc, nu era nici un pericol de subminare a fiinţei ei naţionale.

Contele Albert Appony, ministrul Instrucţiunii Publice în 1907, în dispreţul legilor existente care proclamau dreptul pentru naţionalităţi de a se instrui în limba lor maternă, printr-o serie de măsuri care provocară indignarea lumei civilizate — şi în care nu ştii ce să deteşti mai întîi : intenţia de a desnaţionaliza sau perfidia metodelor întrebuinţate pentru a masca veritabilul caracter al dispoziţiilor maghiarizante — hotărî obligativitatea studiului limbei maghiare în şcolile primare româneşti.

Limba română, limbă romanică, este profund deosebită de limba ungară, care aparţine celui mai restrîns grup de limbi indoeuropene, aşa numitul grup fino-ugric, din care fac parte doar limbile : maghiară, finică, estoniană şi lapona.

. . . .

Am vorbit cu zeci de tineri ţărani români refugiaţi din Transilvania în urma Dictatului dela Viena din 1940. Originari din regiunile în care maghiarismul s-a infiltrat în oarecare măsură în curs de secole, aceşti români n-au reuşit totuşi să înveţe a pronunţa corect o singură frază ungurească, deşi veneau în contact permanent cu ungurii, şi aceasta din cauza asperităţii limbii ungare.

Or, a obliga în asemenea condiţiuni un copil român să înveţe ungureşte, ba mai mult încă, a-l obliga pe învăţător ca să-l înveţe pe copil în aşa măsură limba maghiară, încît la absolvirea a patru clase primare să poată să se exprime „în mod inteligibil, oral şi prin scris" (art. 19 din legea Appony), însemna pur şi simplu a transforma şcoala românească într-o şcoală maghiară

Intelectualii orădeni expulzați de către hortyști în zilele de 4 și 5 octombrie 1940.

căci, pentru a se conforma legii, învățătorii trebuiau să predea limba maghiară aproape în tot timpul orelor de clasă, materiile de predat în românește fiind astfel cu totul înăbușite.

Art. 12 din lege prevedea că guvernul are facultatea de a suprima orice școală românească pentru simplul motiv că acest lucru era reclamat de „interese superioare de stat". Hotărîrea ministrului de resort era inatacabilă. Existența școalelor românești depindea de arbitrariul măsurilor guvernamentale.

Ceeace era mai grav, însă, era faptul că învățătorii români din școlile românești în afară de limba maghiară trebuiau să-i deprindă pe copiii români cu ideea că „aparțin nației ungare".

Art. 17 din legea Appony spunea textual : „învățătorii trebuie să întărească în elev spiritul de atașament la Patria (sic) ungurească și conștiința că ei aparțin nației ungare".

Desnaționalizarea urma deci să fie înfăptuită atît prin înlocuirea treptată a limbei materne cît și prin infiltrarea în mintea copilului a apartenenței sale de maghiarism.

Era o operă de pervertire sufletească, ne mai întîlnită în istoria popoarelor civilizate. Legiuitorii vroiau să-și întărească rîndurile cu maghiari făcuți, în lipsă de maghiari născuți.

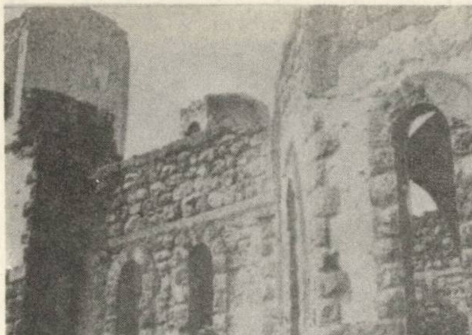
Școlile confesionale, din motive religioase lesne de înțeles, erau oarecum mai avantajate față de celelalte școli românești de Stat, comunale și particulare.

Appony a găsit însă mijlocul de a le supune și pe acestea ofensivei de maghiarizare prin mijloace indirecte care scăpau atenției opiniei publice străine. De pildă, școlilor confesionale românești care se susțineau cu jertfe mari, legea le-a impus salarii minimale pentru învățători. Neputîndu-le suporta din cauza bugetelor reduse, școala era obligată să apeleze la Statul maghiar, care într-adevăr întregea salariul învățătorului, dar cîștiga prin acest mijloc dreptul de a dispune de școală.

Numai într-un singur județ (Hunedoara) 180 de școli ale Bisericei ortodoxe au fost nevoite să-și închidă porțile după punerea în aplicare a faimoasei legi Appony. Este deci explicabil curentul de antipatie pe care această lege l-a creat în opinia publică europeană.

CONTELE LEON TOLSTOI STIGMATIZEAZĂ METODELE MAGHIARE

Acela care a găsit cuvintele cele mai aspre, pentru a stigmatiza opera de maghiarizare întreprinsă de Contele Appony, a fost celebrul

Ruinele bisericii din comuna Herculian, jud. Covasna ● Interiorul aceleiaşi biserici devastate de hortyşti

romancier rus, Contele Leon Tolstoi. În scrisoarea adresată revistei ungureşti A Hir din Budapesta în 1907, apostolul dela Iasnaia Poliana spunea textual :

„...Ceeace este mai trist este faptul că în străinătate contele Appony are reputaţia unui pacifist, pe cînd în Ungaria el nu recunoaşte nemaghiarilor nici măcar calitatea de oameni. Orice persoană cu mintea sănătoasă trebuie să smulgă depe faţa acestui om masca sa mincinoasă, pentru a arăta întregei lumi că nu este un binefăcător, ci o pasăre de pradă".

VOCI MAGHIARE ÎNFIERÎND POLITICA DE MAGHIARIZARE FORŢATĂ

Dar chiar şi înlăuntrul Ungariei s-au găsit voci care să înfiereze atentatul la viaţa naţională românească pe care-l comisese guvernul maghiar aplicînd legea Appony.

Ludovic de Mocsary, unul din cei mai luminaţi oameni politici maghiari dela începutul sec. al XX-lea, după ce timp îndelungat a profesat de pe tribuna parlamentului cele mai largi şi mai liberale idei cu privire la relaţiile dintre maghiari şi naţionalităţi, într-un articol publicat în numărul din 25 Decembrie 1907 al marelui cotidian „Egyetértes", desvăluie opiniei publice maghiare aspectul real al problemei naţionalităţilor, pe care şoviniştii căutau să-l înăbuşe sub avalanşa frazelor, pe cît de grandilocvente, pe atît de deşarte.

În acelaşi timp, Mocsary denunţa pericolul pe care atitudinea neomenoasă şi inutil crudă a guvernanţilor budapestani îl prezenta pentru viitorul Ungariei.

„O frică excesivă, spune el, ne împinge să comitem acţiuni cu adevărat extravagante. Mă refer la tendinţa generală de maghiarizare. Ştiu foarte bine că ici, colo se neagă acest adevăr, dar atunci de ce oare se aplaudă în mod frenetic în cele patru colţuri ale ţării, ori de cîte ori marele şovin Désider Banfy repetă că patria noastră nu va fi fericită pînă cînd ultimul individ aparţinînd rasei româneşti sau slovace nu va fi transformat în maghiar veritabil ? Şi dece se poate afirma oare, în parlamentul nostru, fără teamă de a fi pedepsit, că trebuie să introducem neapărat învăţămîntul public exclusiv în limba maghiară ? Şi ce se urmăreşte oare prin legea care prevede că jumătate din orele de predare în toate şcolile primare ale naţionalităţilor trebuie să fie consacrate studiului limbei maghiare ?"

„În zadar — subliniază Mocsary — vrem să negăm toate acestea, căci o dorinţă bolnăvicioasă există în noi şi ea constituie unul din elementele esenţiale care sunt la baza politicii noastre privitoare la naţionalităţi". „Să nu dorim, termină politicianul ungur articolul său, lucruri imposibile. Nu avem de a face în faţa noastră blocuri naţionale, conştiente şi pătrunse de progres. Gravitaţiunea lor către exterior nu o vom putea împiedica cu forţa. Noi nu vom putea face să dispară complet aceste tendinţe centrifuge ale naţionalităţilor, decît dacă le vom putea asigura, în interiorul frontierelor noastre, posibilitatea de a-şi satisface aspiraţiile lor culturale".

. . . .

Departe de a se gîndi să satisfacă aspiraţiile culturale ale românilor, pătura conducătoare ungurească nu ştia ce măsuri să mai inventeze pentru a înăbuşi aceste aspiraţii. Întreaga opi-

nie publică maghiară supra-exercitată de o presă șovină și de o întreagă literatură pătimașă, îmbrățișa cu frenezie măsurile de desnaționalizare pe care le luase Appony, văzînd în ele un pas hotăritor pe calea înfăptuirii idealului Ungariei unitare și omogene.

. . . .

În regiunile în care Administrația maghiară n-a putut deveni tiranică din cauza preponderenței elementului saxon în funcțiile publice și din cauza imediatei vecinătăți cu regatul României, românii s-au dedat cu adevărată frenezie studiului în limba maternă care le fusese refuzat pe o scară întinsă pînă atunci.

„Atît de puternic a fost acest curent către luminile instrucției, spune profesorul Silviu Dragomir, încît nu se găsește exemplu analog în istoria nici unui alt popor".

La Sibiu, de o pildă, în această epocă, din numărul total al elevilor, 50% erau români, iar la Lugoj, în Banat, între 1860 și 1867 românii se clasau într-o proporție de 70% în raport cu celelalte naționalități.

Milton G. Lehrer

Semnificația „Luceafărului"

Urmare din pag. 21

jului literar personal al fiecăruia dintre noi în spiritul adevărului, al dreptății și al patriotismului cinstit, creator, însuflețit de dorința de a contribui la răspîndirea binelui și la combaterea fără ezitare a răului, este condiția esențială a afirmării depline a literaturii noastre socialiste. Așa cum a subliniat Octavian Goga într-un articol din 1907 : „Creațiunea artistului nu mai e menită ca odinioară să fie o frumoasă jucărie, ci trebuie să robească inimi, să înfierbinte, să sfarme și să aducă o pietricică in clădirea unei lumi care va fi nouă în interpretarea datoriilor omenești".

De asemeni, sînt convins că „Luceafărul" de astăzi, atît de merituos în descoperirea, afirmarea și impunerea noilor valori, a scriitorilor tineri care reprezintă speranța și certitudinea împlinirilor de mîine ale literaturii noastre, trebuie să urmeze în continuare și să adîncească modelul de patriotism nestrămutat, constructiv, cumpănit, lucid — hrănit de conștiința dezvoltării țării noastre în ultimele decenii și de încrederea nestrămutată a înfloririi ei viitoare.

Învățămintele oferite de „Luceafărul" de ieri constituie un model de patriotism, de înțelepciune și de realism — dar și de intransigentă în respingerea neadevărului, incorectitudinii și falsului sub orice înfățișare s-ar ivi — pe care „Luceafărul" de astăzi îl îmbogățește cu noi valențe, dîndu-i sporul de virtualități facilitate de epoca in care trăim.

Şi de-aş tăcea

În pădurea de la IP,
Nu auzi cirip, cirip,
Numai vîntul, hăulind,
Oase de români jelind.
(Cîntec din amintire)

Și de-aș tăcea, m-aș auzi cum țip
Despre această moarte fără chip,
Despre această trecere-n nisip
A vulturilor fără de aripi,
Despre mormîntul straniu de la Ip.

Pe crucile făcute de bătrîni,
Crucificatul nu mai dă din mîini,
O jale fragedă ia trup din stîni,
Și sîngele mi-l simt zvîcnind în pumni,
Ei au murit doar fiindcă-au fost români.

Nimic nu-i scris pe monumentul lor,
Ei, umiliți, încă o dată mor,
De vîntul blînd și-a toate iertător
157, un popor,
Pe care toate rănile îl dor,
Bătrîne Ip, pămînt în Tricolor.

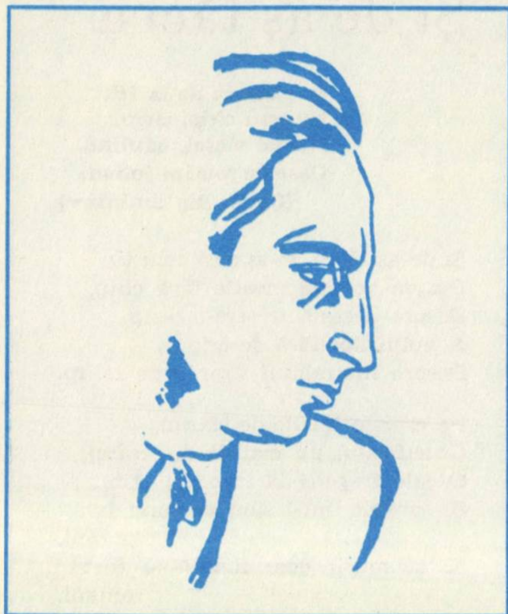
Aici, pe deal, treceam privind în sus,
Bolborosind că sînt cei care nu-s,
Că veacul ne-a adus ceva în plus,
Și că s-a spus tot ce era de spus,
Trecutul îl plătim cu preț redus.

Și nu-i adevărat! În noi prind chip,
De întrebări ucișii de la Ip,
Cît perceptorii ar mai bate-n porți
Să ia impozite și pe cei morți.

Acești români uciși în vis și-n somn
Ca pietrele de moară se tîrăsc,
Oriunde se vorbește despre om,
Fără-a se ști destinul românesc.

Adrian Păunescu

G. Călinescu și

Corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti dezvăluie cîteva din ideile de laborator ale istoriei literare călinesciene. „Ideea mea, scrie G. Călinescu, este că centrul literaturii noastre este Ardealul". Și în altă parte, după ce opera a fost dusă pînă la capăt, revine cu explicații : „În concluzie, dovedesc că literatura română își are sediul mai ales în Ardealul ocupat (Coșbuc, Rebreanu ș.a.), pe versanții munților, pe marginile granților (Slavici), că teritoriul ei de formație este tocmai ceea ce ni se contestă". Intenția criticului este de a anexa și o hartă de o subliniată figurație plastică care să arate mai ales străinilor speciala configurație a geografiei literare românești. Ideea e prezentată de altfel și în Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, în capitolul despre Specificul național, unde G. Călinescu, voind a contura specificitatea, se oprește mai ales asupra a ceea ce el numește „românii din centru", „Ardelenii mai cu seamă și subcarpatinii au această calitate", zice criticul. Dincolo de orice alte comentarii avem aici dovada că în Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent scriitorii Transilvaniei sînt urmăriți cu un ochi atent, criticul avînd proiectul de a urmări literatura română atît în planul strict al esteticului cît și în configurația ei istorico-geografică. Cartea a stîrnit la apariție un cor de proteste, nemulțumiri mai trezește și astăzi, de vreme ce nu e reeditată, și dată fiind conjunctura istorică a apariției ei este de presupus că această orientare a cărții și-a avut și ea rolul ei în procesul violent care s-a făcut lui G. Călinescu în presă.

Noutatea atît de izbitoare a acestei istorii literare n-a fost încă descifrată în întregime, ceea ce face posibilă resuscitarea unor fraze vetuste asupra ei. Raza acestei istorii literare era fără precedent și a fost automat comparată cu singurele istorii literare de mai mari proporții ale vremii. În primul rînd cu istoria literară a lui Nicolae Iorga, de circa trei mii de pagini în opt volume, și cu aceea a lui E. Lovinescu de peste o mie de pagini în patru volume. Juxtapunerea lor era motivată și de faptul că prima începea cu literatura epocilor vechi, absente din a doua și de faptul că istoria lui E. Lovinescu se deschidea acolo unde se termina de fapt aceea a lui N. Iorga și E. Lovinescu. Chestiunea e mai puțin simplă decît pare. Raportul dintre G. Călinescu și predecesorii lui nu se poate face însă mecanic. Cercetarea atentă a istoriei lui literare ne arată că doar în privința duratei cele trei lucrări se suprapun, spiritul fiecăruia dintre ele fiind însă altul. Și G. Călinescu acordă atenție fondului autohton ca și Iorga, după cum este interesat și de fuziunea dintre fondul autohton și modernitate, chestiune care intra în primul rînd în vederile lui E. Lovinescu, dar el stabilește ca centru de greutate al întregii lui istorii perioada clasicilor : Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, ceea ce nu făcuse nici unul din cei doi. Literatura română veche este privită de G. Călinescu dinspre Eminescu, Caragiale, Creangă. Noutatea argheziană e privită și ea tot de pe acest promontoriu al literaturii române. Miza lui G. Călinescu e secolul XIX. Miza lui N. Iorga se fixează înaintea acestui secol. E. Lovinescu pariază pe valorile care se impun mai ales după cel de al doilea război mondial. Dacă trebuie să căutăm un precursor al lui G. Călinescu acesta este Ibrăileanu. Criticul Vieții românești este cel care a stăruit asupra valorilor literare junimiste, chiar și după ce Mihail Dragomirescu le părăsise cu totul, întreținînd vie flacăra interesului față de ele. Eminescu, Creangă, Caragiale sînt marile lui mize, preocupările constante din preajma lui 1900 pînă la sfîrșitul carierei. Ibrăileanu l-a apărat pe Caragiale de atacurile lui E. Lovinescu din 1912, el a dat primele comentarii memorabile asupra lui Creangă și tot el, după război, este deschizător de drumuri în exegeza eminesciană modernă ca și în stabilirea criteriilor pentru o ediție nouă a poeziilor lui Eminescu. În predilecția pentru Eminescu și Creangă, Ibrăileanu se întîlnește cu G. Călinescu, apariția monografiilor acestuia despre clasici dîndu-i prilejul să recunoască în el un urmaș. Interesanta poezie istorico-literară a lui G. Ibrăileanu, ca și influența lui asupra noii generații de critici au fost semnalate de Pompiliu Constantinescu în 1912 : „În evoluția criticii de analiză, scrie probul cronicar literar, Ibrăileanu apare astăzi mult mai aproape de Maiorescu decît proprii lui discipoli și mult mai depărtat de Gherea, cu toate aderențele lui la „critica științifică" a veacului trecut ; iar prin teoriile asupra „specificului național", Ibrăileanu este opus gherismului, depănînd unele fire maioresciene, din care și-a constituit apoi o dogmă, depășind și pe Maiorescu însuși, și pe Iorga. Scrisă la un an după apariția marii istorii literare călinesciene, care se termina cu faimosul capitol dedicat „specificului național", caracterizarea nu ni se pare întîmplătoare. Pompiliu Constantinescu, fără să discute aici opera lui G. Călinescu, semnalează punctul de contact dintre ea și perspectiva adusă de G. Călinescu, semnalează punctul de contact dintre ea și perspectiva adusă de Ibrăileanu. El precizează pentru prima dată în critica noastră rolul jucat de G. Ibrăileanu în posteritatea criticii lui Titu Maiorescu : „Dintre criticii postmaiorescieni, dintre care fac parte D. Mihail Dragomirescu și de E. Lovinescu, G. Ibrăileanu este primul glosator interesant al valorilor estetice junimiste (...) Mai mult chiar, s-ar putea spune că Ibrăileanu, pe premisele criticii maioresciene, care afirmase importanța lui Creangă, Eminescu și Caragiale, trage fructuoase concluzii din înseși judecățile ei de valoare, prin analize estetice, prin investigații istorico-literare și prin disociații sociologice. Exceptînd pe

SCRIITORII TRANSILVĂNENI

Caragiale, d. M. Dragomirescu, discipol direct al lui Maiorescu, n-a scris nimic mai semnificativ decît Ibrăileanu, asupra lui Creangă și Eminescu ; rămas la critica de principii, împinsă spre sistem, și la analiza didactică, d. M. Dragomirescu, asemeni tuturor discipolilor direcți ai lui Maiorescu, n-a trecut de preliminarii, în studiul celor trei mari valori estetice junimiste.

Și chiar un maiorescian prin derivație, fixat în planul exclusiv estetic al criticii, ca d. E. Lovinescu, n-a valorificat nici pe Creangă, și nici pe Eminescu, iar pe Caragiale l-a văzut prin prisma sociologiei lui Ibrăileanu, din Spiritul critic socotindu-l un simplu înregistrator literar de moravuri perimate". În sfîrșit, în 1936 G. Călinescu indică și el pe Ibrăileanu ca precursor al modernității literare românești scriind concluziv : „Calea criticei de mîine este aceea pe care o arată Ibrăileanu". Dacă această declarație poate fi bănuită de unii de partizanat față de Viața românească, G. Călinescu a fost acuzat de acest lucru, s-o comparăm cu a lui Pompiliu Constantinescu la care această bănuială ar fi ridicolă. Iată ce afirma un critic în care toată lumea vede un discipol al lui E. Lovinescu : „Ibrăileanu rămîne cel mai important precursor al criticii postlovinesciene, care prin critica de texte, prin istorie literară, prin biografism și studiul valorilor de artă, duce și mai departe spiritul inițiator al maiorescianismului. Un G. Călinescu, un Perpessicius, un Șerban Cioculescu și un Vladimir Streinu, cu mijloace diferite și în sectoare speciale, perpetuează în ce privește adîncirea lui Eminescu, Creangă, Caragiale și Maiorescu (pentru cel din urmă putem adăuga și pe d. E. Lovinescu), atît pe schematicul Maiorescu, cît și pe analistul, istoricul literar și criticul de texte Ibrăileanu, ale cărui inițiative au menținut treaz interesul pentru primele valori clasice ale scrisului românesc". Filiația înfățișată de Pompiliu Constantinescu, combătută mai tîrziu de E. Lovinescu în ciclul junimist, este extrem de sugestivă. Ea precizează marele itinerar al criticii și istoriei literare românești care a dus la resuscitarea valorilor clasice și implicit la apariția unei istorii literare de proporții, întemeiată axiologic mai ales pe aceste valori. De e vorba să stabilim cui îi este îndatorată istoria literaturii scrisă de G. Călinescu, paginile cărora ne vom adresa cu precădere vor fi cele semnate de Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu. Dacă de la G. Ibrăileanu trec în controversata istorie literară a lui G. Călinescu perspectiva de lucru, distribuția regionalistă, specifismul, numeroase judecăți de valoare, echipa de critici foiletoniști de după primul război mondial este cea care prelucrează o materie istorico-literară încă informă pregătind terenul întreprinderii călinesciene în care se află zidită, ca în mănăstirea meșterului Manole, decisiva lor contribuție.

Scriitorii transilvăneni prin care G. Călinescu ilustrează vigoarea creatoare a Transilvaniei sînt în ordine Ion Budai Deleanu, Slavici, G. Coșbuc, Iosif, Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Aron Cotruș, Lucian Blaga, Pavel Dan, la care se adaugă în compendiu Ion Codru Drăgușanu și Mihai Beniuc. Cine va face istoricul acestor valori literare va constata că ele fie au avut o soartă vitregă, fie au fost contestate, fie cel puțin controversate. Fixarea parțială sau deplină a acestor valori se realizează în pofida ezitărilor inițiale în această întinsă panoramă pe care G. Călinescu o face literelor române. O mare restituție din punct de vedere strict estetic este Țiganiada. În Budai Deleanu el vede cea mai însemnată realizare a poeziei românești de pînă la Eminescu. Interesul pentru Țiganiada a fost întreținut de Aron Densușianu și G. Bogdan Duică. Judecata de valoare a lui G. Călinescu nu se poate revendica decît de la sumarele evaluări estetice ale lui Ov. Densușianu, Mihail Dragomirescu și de la cele mai extinse ale colegului de generație Perpessicius. Ion Codru Drăgușanu, recuperat de N. Iorga la începutul secolului, este reeditat mai tîrziu și de Șerban Cioculescu. G. Călinescu, atent la restituirile operate între timp, îl include în compendiu.

Cel mai important act de justiție literară îl reprezintă însă capitolul despre Slavici. Neglijat de Maiorescu, lacună care va trece și la alții, proza lui Slavici se va izbi de negația decisă a lui E. Lovinescu și, mai ales, Pompiliu Constantinescu. Curioasă intoleranță a modernilor față de modern. Interesant însă este că cei ce au sentimentul valorii lui Ioan Slavici sînt criticii acuzați de lipsa de intuiție estetică : N. Iorga, consecvent în a afirma preeminența prozatorului din 1890 pînă în 1934, Mihail Dragomirescu și Ov. Densușianu. Li se alătură un alt critic bagatelizat de mulți : N. Davidescu. Cu Slavici, despre ale cărei proze se spun acum în istorie lucruri fundamentale, Mara e considerată „aproape o capodoperă". G. Călinescu realizează cea mai spectaculoasă restituție literară, plasîndu-se într-un punct de perspectivă superior tuturor contemporanilor săi. G. Coșbuc este și el un caz de repunere în drepturi. Entuziasmului inițial stîrnit de poet la Junimea și exprimat prompt de C. Stere și D. Evolceanu, urmați la trei ani de Gherea, i-a urmat o perioadă de frigiditate critică. Ulterior E. Lovinescu îl discută mai ales pe latura „împrumuturilor". G. Ibrăileanu scrie mai tîrziu, drept superlativ, doar despre o singură poezie, Vara. Îi revine deci lui G. Călinescu sarcina să vorbească despre ceea ce e caduc și mai ales ce este poezia mare, viabilă în poetul care a deschis drumul semănătorismului și poporanismului. Criticul are mereu în vedere opțiunile anterioare și cînd scrie, de pildă, despre Șt. O. Iosif corectează opiniile restrictive din istoria literară lovinesciană asupra poetului insistînd, alături de Perpessicius și Cioculescu, asupra autenticității lirismului său și asupra notelor simboliste ale acestei poezii. Sinuoasă a fost și receptivitatea față de poezia lui Goga. Mihail Dragomirescu îl consideră un poet de conjunctură istorică. E. Lovinescu e indecis asupra valorii lui Goga. Optica lui G. Călinescu e mai aproape de aceea a lui C. Stere, depășind-o însă pe a acestuia prin situarea estetică a poeziei lui Goga. În viziunea lui, poetul pătimirii noastre, nu este numai unul din cei trei mari scriitori ai adîncii noastre specificități (ceilalți doi fiind Eminescu și Sadoveanu) ci și singurul eminescian durabil, capabil de mare poezie. Capitolul despre Ion Agârbiceanu ni se pare insuficient astăzi, dar e de reținut că sînt absente toate acele obiecții care se fac de obicei semănătoriștilor. Analiza lui Rebreanu se face prin raportare la Slavici, așa cum aceea a lui Arghezi, se fac prin raportare la Eminescu, scriitorului proclamîndu-i-se genialitatea. G. Călinescu polemizează discret cu Arghezi pe tema stilului romancierului sugerînd superfluiditatea obiecției. Paginile despre Lucian Blaga, Aron Cotruș se resimt de lipsa elaborației critice colective a epocii interbelice. Singular, independent este gestul selectării lui Mihai Beniuc în compendiul din 1945. Preocuparea de nuanță, de construcție critică, (capitolul lui Goga, antologic prin poezia arhaității e clădit pe condiționarea poeziei lui Goga de cadrul originar), de justiție literară dezvăluie în cartea lui G. Călinescu un proiect de lucru limpede conturat, o elaborare atentă, o supravegheată arhitectură a ideilor, voința de a se înscrie pe coordonata majoră a istoriei și criticii literare românești.

Take Ionescu

BARONUL BANFY

Pe baronul Banfy, cel mai energic dintre toţi miniştrii unguri (asta nu e puţin lucru), nu l-am văzut decît o singură dată. Ne găseam în cele dintîi zile din ianuarie 1896.

Banfy era un vlăjgan cu mustăţile în furculiţă care-ţi făcea impresia unui prefect de pe timpul celui de-al doilea imperiu, maghiarizat, adică pornit pînă la superlativ spre violenţă administrativă, şi necioplit. Baronul Banfy era un om mediocru, dar energia lui indiscutabilă găsea mijlocul să impună, chiar şi într-o limbă pe care o cunoştea atît de puţin. Banfy era de fel din Transilvania. Vorbea chiar româneşte. Ca prefect — căci debutase ca prefect — îşi făcuse ucenicia cu acea teribilă presiune electorală cu care mai tîrziu, ca preşedinte de Consiliu, avea să facă minuni.

El îmi trimise vorbă la Viena, printr-un ungur din partidul neatîrnării, în cele dintii zile din ianuarie 1896, că dorea mult să mă cunoască. E foarte simplu motivul pentru care preşedintele de Consiliu al Ungariei ţinea să mă vadă. O simplă curiozitate. Fusesem cel dintîi ministru român care dăduse ajutoare băneşti, în taină, fireşte, nu numai şcoalelor şi bisericilor române din Transilvania, dar şi ziarelor şi comitetelor politice. Pentru ziare găsisem o formulă ingenioasă. Însărcinasem pe ziaristul de peste munţi să alcătuiască cărţi şcolare româneşti din Macedonia şi-i plăteam munca împărăteşte. Bine înţeles că se putea ca acele cărţi şcolare să nu fie scrise deloc.

Banfy sfîrşise prin a mirosi ceva din activitatea mea politică, care de altfel era necunoscută colegilor mei din minister, afară de preşedintele Consiliului, bătrînul Lascăr Catargi. Chiar şi acestuia nu i-o destăinuisem decît după ce o practicasem doi ani şi jumătate. Nu mi-a purtat nici o pică pentru aceasta. Adversarii mei politici din România, mai bine-zis unul singur, neuitatul Dimitrie Sturza, denunţase fapta mea. Pe această cale, Banfy fu sigur de ea. Cum căzusem de la putere în octombrie 1895, Banfy dorea să vadă de aproape pe duşmanul neamului lui.

Înapoindu-mă la Viena, mă oprii la Budapesta şi cerui o audienţă preşedintelui Consiliului maghiar. Mă primi în acel măreţ castel regal de la Buda, de unde se desfăşoară o atît de splendidă vedere peste Dunăre şi peste Pesta. Banfy îmi vorbi, fireşte, despre chestia românilor din Ungaria.

El începu prin a mă întreba brusc :

— N-o să-mi spuneţi, sper, că nu vreţi să anexaţi Transilvania ?

— Nu, i-am răspuns, n-o să vă spun asta. Şi chiar dacă v-aş spune-o, n-o s-o credeţi, ci o să credeţi numai că aveţi de a face cu un mincinos sau cu un om care nu-şi iubeşte patria. Vreau să anexez Transilvania, dar nu pot.

Şi dv., la rîndu-vă, n-o să-mi spuneţi, adăugai eu, că nu vreţi să împingeţi graniţele statului maghiar pînă la Marea Neagră ?

Banfy mi-a răspuns foarte amuzat :

— Nu, n-o să spun asta. Vreau să împing graniţele Ungariei pînă la Marea Neagră, dar nu pot.

— Atunci, i-am răspuns, fiindcă procesul istoric care există între voi şi noi, nu poate fi rezolvat acum nici în sensul meu nici in al d-voastră, pentru că sîntem vecini n-ar fi oare cu putinţă să gă-